ANALIZA PRIMERA DOBRE PRAKSE (SLOVENIJA)

Mag. Sonja Robnik

Ljubljana, 2011

Analiza je urađena u sklopu projekta „Ka socijalnoj koheziji – Uticaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizovane grupe žena, žrtve nasilja u porodici“ koji finansira Evropska unija.
Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Autonomnog ženskog centra i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

ANALIZA PRIMERA DOBRE PRAKSE (SLOVENIJA)

mag. Sonja Robnik

Kazalo

I. ŽENSKE 4
Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja 4
Zakon o enakih možnostih žensk in moških 5
Uredba o kriterijih za upoštevanje načela uravnotežene zastopanosti spolov 6
Zakon o delovnih razmerjih 6
Pravilnik o varovanju zdravja pri delu nosečih delavk, delavk, ki so pred kratkim rodile ter doječih delavk. 8
Uredba o ukrepih za varovanje dostojanstva zaposlenih v organih državne uprave 9
Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 9
Zakon o lokalnih volitvah 10
Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament 11
Zakon o zdravju in varnosti pri delu 11
Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih 11
Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju 12
Kazenski zakonik 12
II. ŽENSKE, ŽRTVE NASILJA V DRUŽINI 14
Zakon o preprečevanju nasilja v družini 14
Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 15
Kazenski zakonik 15
Zakon o policiji 16
Zakon o kazenskem postopku 17
Zakon o varstvu javnega reda in miru 17
Zakon o pravdnem postopku 17
Stanovanjski zakon 17
Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem 17
Nacionalni program o enakih možnosti žensk in moških, 2005 – 2013 18
III. ŽENSKE (OSEBE) Z INVALIDNOSTJO 19
Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem 19
Zakon o socialnem varstvu 19
Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja 19
Zakon o izenačevanju možnosti invalidov 19
Zakon o delovnih razmerjih 20
Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju 21

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov 21
IV. ENOSTARŠEVSKE DRUŽINE 25
Kazenski zakonik 25
Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 25
Zakon o socialnem varstvu 25
Zakon o javnem jamstvenem in preživninskem skladu Republike Slovenije - 25
V. SKRB ZA OTROKE 26
1. PREDNOSTI VPISA V VRTEC (OLAJŠAVE PLAČILA) 26
Zakon o vrtcih 26
Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih 26
2. OTROŠKI DODATEK 26
Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 26
3. DEFINICIJA ENOSTARŠEVSKE DRUŽINE IN UGODNOSTI, KI JIH IMAJO STARŠI SAMOHRANILCI 27
VI. ZAPOSLOVANJE 28
Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007 - 2013 28
Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja 28
Zakon o delovnih razmerjih 28
Zakon o socialnem varstvu 29
VII. STANOVANJE 30
Stanovanjski zakon 30
Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem 30
VIII. DOSTOPNE PRAVICE 32
Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih 32
Zakon o socialnem varstvu 33
Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev 34
Zakon o brezplačni pravni pomoči 36
Zakon o urejanju trga dela 36

Opomba:

Izrazi, zapisani v moški spolni slovnični obliki, so uporabljeni za ženske in za moške, razen če je iz besedila razvidno drugače.

ANALIZA ZAKONSKIH REŠITEV (STRATEGIJE IN KONKRETNE AKCIJE) V SLOVENIJI

I. ŽENSKE

<u>Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja</u> – ZUNEO (Ur. l. RS, št. 50, 2004, 61/2007 – ZUNEO-A, 93/2007-UPB1, angleško Implementation of the Principle of Equal Treatment Act)

Zakon zagotavlja **enako obravnavanje ne glede na spol** (2. člen) in druge osebne okoliščine (npr. v zvezi s pogoji za dostop do zaposlitve, samozaposlitve in poklica, vključno z izbirnimi merili in pogoji zaposlovanja in napredovanjem, v zvezi z dostopom do karierne orientacije in svetovanja, poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, nadaljnjega poklicnega usposabljanja in preusposabljanja, vključno z delovno prakso, v zvezi z zaposlitvenimi pogoji in pogoji dela, vključno s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi in plačami, v zvezi s članstvom in vključevanjem v organizacijo delavcev ali delodajalcev ali vsako poklicno organizacijo in z ugodnostmi, ki jih zagotavljajo take organizacije, v zvezi s socialno zaščito, vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom, s socialnimi ugodnostmi, z izobraževanjem, z dostopom do dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti, vključno s stanovanji, in preskrbo z njimi).

- **Izjeme in pravila, ko je različno obravnavanje na podlagi določene osebne okoliščine (tudi spola) možno** (2.a člen): kadar upravičuje zakonit cilj in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in potrebna, v zvezi z ugodnejšim varstvom žensk v zvezi z nosečnostjo in materinstvom, v zvezi z zagotavljanjem blaga ali storitev izključno ali predvsem predstavnikom ali predstavnicam enega spola.
- **Prepoved nadlegovanja** (5. člen): zakon opredeljuje nadlegovanje kot nezaželeno ravnanje, temelječe na kateri koli osebni okoliščini, ki ustvarja zastrašujoče, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje za osebo ter žali njeno dostojanstvo. Nadlegovanje zakon šteje kot diskriminacijo.
- **Zagovornik oziroma zagovornica načela enakosti** (v nadaljevanju zagovornik) (členi 11. – 21.): obravnava primere domnevnih kršitev prepovedi diskriminacije. Obravnava primera domnevne kršitve prepovedi diskriminacije se začne na pisno ali ustno pobudo, podano na zapisnik. Pobuda je lahko tudi anonimna, vendar mora vsebovati dovolj podatkov za obravnavo primera, mora biti dana čimprej oziroma najkasneje v enem letu po nastanku primera, vendar jo lahko zagovornik obravnava tudi po poteku tega časa, če oceni, da gre za tako pomembno oziroma resno zadevo, da je njeno obravnavanje smiselno. Obravnava je neformalna in brezplačna, praviloma poteka pisno, zagovornik lahko zahteva dodatna pojasnila in informacije. Udeleženi v postopku so zagovorniku dolžni odgovoriti v postavljenem roku ali pa sporočiti razloge, zaradi katerih to ni mogoče. Če zagovornik oceni, da bo to pripomoglo k razjasnitvi primera, lahko vse vpletene povabi tudi na razgovor. Diskriminiranim in tistim, ki jim pomagajo, je zagotovljeno varstvo pred viktimizacijo. Obravnava se zaključi s pisnim mnenjem, v katerem zagovornik navede svoje ugotovitve in oceno okoliščin primera v smislu obstoja kršitve prepovedi diskriminacije ter o tem obvesti obe strani. V mnenju lahko opozori na ugotovljene nepravilnosti in priporoči, kako naj se odpravijo, ter pozove domnevnega kršitelja oziroma kršiteljico, da ga v določenem roku obvesti o svojih ukrepih. Če ta ne odpravi ugotovljenih nepravilnosti v skladu s priporočili ali zagovornika v roku ne obvesti o sprejetih ukrepih, lahko zagovornik preda primer pristojni inšpekciji.

<u>Zakon o enakih možnostih žensk in moških</u> – ZEMŽ (Ur. l. RS, št. 59/2002, spremembe 61/2007 ZUNEO-A, angleško Equal Opportunities for Woman and Men Act)

Leta 2002 sprejeti zakon določa skupne temelje za izboljšanje položaja žensk in ustvarjanje enakih možnosti žensk in moških na političnem, ekonomskem, socialnem, vzgojno-izobraževalnem ter na drugih področjih družbenega življenja.

- **Enakost spolov in enako obravnavanje** (4. in 5. člen): enakost spolov pomeni, da so ženske in moški enako udeleženi na vseh področjih javnega in zasebnega življenja, da imajo enak položaj ter enake možnosti za uživanje vseh pravic in za razvoj osebnih potencialov, s katerimi prispevajo k družbenemu razvoju, ter enako korist od rezultatov, ki jih prinaša razvoj; zakon opredeljuje enako obravnavanje spolov (5. člen) kot odsotnost neposredne in posredne oblike diskriminacije zaradi spola.
- **Državni zbor Republike Slovenije** (10. člen)**:** zakon zavezuje Državni zbor, da v največji meri upošteva načelo uravnotežene zastopanosti spolov pri oblikovanju delovnih teles in sestavi delegacij, ki jih ustanavlja v skladu s svojim poslovnikom.
- **Delo vlade in ministrstev** (11. – 14. člen): zakon jim nalaga, da v okviru svojih pristojnosti vsako na svojem delovnem področju z ustreznimi splošnimi in posebnimi ukrepi uresničujejo enakost spolov. Ministrice oziroma ministri morajo vsak za svoje delovno področje določiti uradnico oziroma uradnika v ministrstvu, ki opravlja naloge **koordinatorice oziroma koordinatorja za enake možnosti žensk in moških**. Vlada je zavezana upoštevati **načelo uravnotežene zastopanosti spolov** (najmanj 40 % vsakega spola) pri sestavi posvetovalnih in usklajevalnih organov, drugih delovnih teles ter delegacij in pri imenovanju ali predlaganju predstavnic in predstavnikov vlade v javnih podjetjih ter v drugih osebah javnega prava. K temu so zavezani tudi ministrice in ministri pri sestavi strokovnih svetov.
- **Nacionalni program za enake možnosti žensk in moških** (15. člen): glej 2. a).

Nacionalni program o enakih možnosti žensk in moških, 2005 – 2013 – ReNPZEMZM (Ur. l. RS, št. 100/2005)

Nacionalni program je strateški dokument, ki določa cilje in ukrepe ter ključne nosilce politik za uresničevanje enakosti spolov na posameznih področjih življenja žensk in moških v Republiki Sloveniji za obdobje od leta 2005 do leta 2013. Temeljni namen je izboljšati položaj žensk oziroma zagotavljati trajnostni razvoj pri uveljavitvi enakosti spolov. Konkretne naloge in aktivnosti za doseganje ciljev in izvajanje ukrepov so opredeljene v dveletnih periodičnih načrtih, ki natančneje določajo časovni rok ter način izvedbe posameznih nalog in dejavnosti.

Strateški cilji politike enakosti spolov za obdobje 2005 – 2013 so: ustrezna organizacijska struktura in sposobnost kadrov za učinkovito izvajanje integracije načela enakosti spolov, enake možnosti žensk in moških pri zaposlovanju in delu, kakovostno delovno okolje brez vseh oblik nadlegovanj, usklajenost poklicnega in zasebnega življenja ter družinskih obveznosti zaposlenih žensk in moških, vzgoja za enakost spolov ter spodbujanje enakih možnosti žensk in moških v vzgoji in izobraževanju, enake možnosti žensk in moških v športu, v znanosti in raziskovanju, v kulturi in medijih, kakovostno zdravstveno varstvo prilagojeno potrebam žensk in moških, izboljšanje reproduktivnega zdravja žensk in moških, varstvo duševnega zdravja, prilagojeno potrebam žensk in moških, socialna vključenost in zmanjšanje revščine žensk in moških, enakovredna delitev družinskega dela med ženskami in moškimi ter odgovorno partnerstvo in starševstvo, sistemska ureditev preprečevanja nasilja nad ženskami, ničelna strpnost do nasilja nad ženskami, sistemska ureditev preprečevanja trgovine z ljudmi in spolnega izkoriščanja zaradi prostitucije in pornografije, sistemska ureditev preprečevanja spolnega nasilja in ničelna strpnost do spolnega nasilja, uravnotežena zastopanost in udeležba žensk

in moških v političnem odločanju, na imenovanih položajih v javni upravi in pravosodju ter na položajih odločanja na družbeno-ekonomskem področju.

<u>Uredba o kriterijih za upoštevanje načela uravnotežene zastopanosti spolov</u> (Ur. l. RS, št. 103/2004) – angleško Decree regulating the criteria for implementation of the principle of balanced representation of women and men

Uredba določa kriterije in izjeme od upoštevanja načela uravnotežene zastopanosti (najmanj 40 % vsakega spola) žensk in moških pri sestavi posvetovalnih in usklajevalnih organov, drugih delovnih teles ter delegacij, ki jih ustanovi Vlada Republike Slovenije, pri predlaganju predstavnic in predstavnikov vlade v javnih podjetjih ter v drugih osebah javnega prava, pri sestavi strokovnih svetov, ki jih ustanovijo ministrice in ministri.

Zakon o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/2002, 103/2007, angleško Employment Relationship Act)

Leta 2002 sprejeti in 2007 novelirani zakon poleg splošnih členov prepovedi diskriminacije (tudi zaradi spola), vsebuje tudi tako imenovane zaščitne ukrepe za ženske in starše:

- **Prepoved diskriminacije in povračilnih ukrepov** (6. člen): določa, da mora delodajalec kandidatki ali kandidatu pri zaposlovanju oziroma delavki ali delavcu zagotavljati enako obravnavo ne glede na spol in druge osebne okoliščine (zlasti pri zaposlovanju, napredovanju, usposabljanju, izobraževanju, prekvalifikaciji, plačah in drugih prejemkih iz delovnega razmerja, odsotnostih z dela, delovnih razmerah, delovnem času in odpovedi pogodbe o zaposlitvi); prepovedani sta tudi neposredna in posredna diskriminacija zaradi spola in ostalih osebnih okoliščin, kot diskriminacija se šteje manj ugodno obravnavanje delavk ali delavcev, ki je povezano z nosečnostjo ali starševskim dopustom; v primeru spora je dokazno breme na strani delodajalca; prepovedana je viktimizacija žrtev in tistih, ki žrtvi pomagajo.
- **Prepoved spolnega in drugega nadlegovanja** (6. a člen): spolno nadlegovanje je kakršna koli oblika neželenega verbalnega, neverbalnega ali fizičnega ravnanja ali vedenja spolne narave z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja. Nadlegovanje je vsako neželeno vedenje, povezano s katero koli osebno okoliščino, z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe ali ustvariti zastraševalno, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje.
- **Enaka obravnava glede na spol** (25. člen): delodajalec ne sme prostega dela mesta objaviti samo za moške ali samo za ženske, razen če določen spol predstavlja bistven in odločilen pogoj za delo in je taka zahteva sorazmerna ter upravičena z zakonitim ciljem.
- **Pravice in obveznosti delodajalca** (26. člen): delodajalec pri sklepanju pogodbe o zaposlitvi ne sme od kandidatke ali kandidata zahtevati podatkov o družinskem oziroma zakonskem stanu, podatkov o nosečnosti, o načrtovanju družine oziroma drugih podatkov, če niso v neposredni zvezi z delovnim razmerjem; delodajalec ne sme pogojevati sklenitve pogodbe o zaposlitvi s pridobitvijo te podatkov iz prejšnjega ali z dodatnimi pogoji v zvezi s prepovedjo nosečnosti ali odlogom materinstva ali z vnaprejšnjim podpisom odpovedi pogodbe o zaposlitvi s strani delavke ali delavca.
- **Varovanje dostojanstva delavke in delavca pri delu** (45. člen): delodajalec je dolžan zagotavljati takšno delovno okolje, v katerem noben delavec ne bo izpostavljen spolnemu in drugemu nadlegovanju s strani delodajalca, predpostavljenih ali sodelavcev; delodajalec mora sprejeti ustrezne ukrepe za zaščito delavk in delavcev; v primeru spora je dokazno breme na strani delodajalca.

- **Razlogi za redno odpoved pogodbe o zaposlitvi delavke ali delavcu s strani delodajalca** (88. člen): kršenje pogodbene obveznosti ali druge obveznosti iz delovnega razmerja - krivdni razlog – pod kar se šteje tudi izvajanje diskriminacije ali spolnega in drugega nadlegovanja.
- **Neutemeljeni odpovedni razlogi za redno odpoved pogodbe o zaposlitvi** (89. člen): začasna odsotnost z dela zaradi nezmožnosti za delo zaradi bolezni ali poškodbe ali nege družinskih članov po predpisih o zdravstvenem zavarovanju ali odsotnost z dela zaradi izrabe starševskega dopusta po predpisih o starševstvu; rasa, narodnost ali etnično poreklo, barva kože, spol, starost, invalidnost, zakonski stan, družinske obveznosti, nosečnost, versko in politično prepričanje, nacionalno ali socialno poreklo.
- **Kriteriji za določitev presežnih delavk in delavcev** (100. člen): upošteva se, če gre za starša treh ali več mladoletnih otrok ali za edinega hranitelja družine z mladoletnimi otroki; začasna odsotnost delavke ali delavca z dela zaradi bolezni ali poškodbe, nege družinskega člana ali težje prizadetega invalida, starševskega dopusta ter nosečnost, ne sme biti kriterij za določanje presežnih delavcev.
- **Izredna odpoved pogodbe o zaposlitvi - razlogi na strani delavke ali delavca** (111. člen): če delavka ali delavec krši pogodbeno ali drugo obveznost iz delovnega razmerja in ima kršitev vse znake kaznivega dejanja, pod kar se šteje tudi izvajanje spolnega in drugega nadlegovanja ter neenakega obravnavanja.
- **Izredna odpoved pogodbe zaposlitvi - razlogi na strani delodajalca** (112. člen): če delodajalec ni zagotavljal enake obravnave ali zagotovil varstva pred spolnim in drugim nadlegovanjem na delovnem mestu - tem primeru pripadata delavki ali delavcu odpravnina in nadomestilo na Zavodu za zaposlovanje.
- **Starši (115. člen):** delodajalec ne sme odpovedati pogodbe o zaposlitvi delavki v času nosečnosti ter ves čas, ko doji otroka, in staršem, v času, ko izrabljajo starševski dopust v obliki polne odsotnosti z dela in še en mesec po izrabi tega dopusta.
- **Enako plačilo žensk in moških** (133. člen): delodajalec je dolžan za enako delo in za delo enake vrednosti izplačati enako plačilo zaposlenim, ne glede na spol.
- **Prepoved opravljanja dela preko polnega delovnega časa** (145. člen): delodajalec ne sme naložiti dela preko polnega delovnega časa delavki ali delavcu zaradi varstva nosečnosti in starševstva.
- **Razporejanje delovnega časa** (147. člen): če delavka ali delavec v času trajanja delovnega razmerja zaradi potreb usklajevanja družinskega in poklicnega življenja predlaga drugačno razporeditev delovnega časa, mu mora delodajalec, upoštevaje potrebe delovnega procesa, pisno utemeljiti svojo odločitev.
- **Nočno delo žensk v industriji in gradbeništvu** (153. člen): dovoljeno le, če gre za članice delodajalčeve družine, če delavke opravljajo vodilno delo ali vodijo delovne enote ali opravljajo delo v zvezi z zagotavljanjem varnosti, zdravja ali socialnega varstva delavk in delavcev, če je tako delo nujno potrebno zaradi višje sile ali da se prepreči škoda na surovinah ali drugem hitro pokvarljivem materialu; če je tako delo v nacionalnem interesu predhodno odobril minister, pristojen za delo. Zaradi boljše izkoriščenosti delovnih sredstev, širjenja zaposlitvenih možnosti ter podobnih ekonomskih ali socialnih razlogov se lahko v dejavnosti industrije ali gradbeništva pod posebnimi pogoji in s soglasjem ministra, pristojnega za delo, uvede nočno delo delavk.
- **Prepoved opravljanja podzemnih del** (186. člen): delavke ne smejo opravljati podzemnih del v rudnikih, razen če so vodilne delavke, če morajo zaradi strokovnega izobraževanja opraviti določen čas prakse na podzemnih delih v rudnikih, če so zaposlene v zdravstvenih in socialnih službah in v drugih primerih, ko morajo odhajati na podzemna dela v rudnik zaradi opravljanja del, ki niso fizična.
- **Varstvo delavk in delavcev zaradi nosečnosti in starševstva** (187. člen): v primeru spora e dokazno breme na strani delodajalca; delodajalec mora delavkam in delavcem omogočiti lažje usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti.

- **Varstvo podatkov v zvezi z nosečnostjo** (188. člen): v času trajanja delovnega razmerja delodajalec ne sme zahtevati ali iskati kakršnihkoli podatkov o nosečnosti delavke, razen če to sama dovoli zaradi uveljavljanja pravic v času nosečnosti.
- **Prepoved opravljanja del v času nosečnosti in v času dojenja** (189. člen): v času nosečnosti in ves čas, ko doji otroka, delavka ne sme opravljati del, ki bi lahko ogrozila njeno zdravje ali zdravje otroka zaradi izpostavljenosti dejavnikom tveganja ali delovnim pogojem, ki se določijo z izvršilnim predpisom. V primeru izpostavljenosti dejavnikom tveganja, postopkom in delovnim pogojem, ki se podrobneje določijo z izvršilnim predpisom, mora delodajalec sprejeti ustrezne ukrepe z začasno prilagoditvijo pogojev dela ali prilagoditvijo delovnega časa, če iz ocene tveganja izhaja nevarnost za njeno zdravje in zdravje otroka. Če se ni možno izogniti nevarnosti za zdravje delavke ali zdravje otroka, mora delodajalec zagotoviti delavki opravljanje drugega ustreznega dela in plačo, kot da bi opravljala svoje delo, če je to zanjo ugodnejše. Če delodajalec delavki ne zagotovi drugega ustreznega dela po prejšnjem odstavku, ji mora v času, ko je delavka iz tega razloga odsotna z dela, zagotoviti nadomestilo plače.
- **Varstvo v času nosečnosti in starševstva v zvezi z nočnim in nadurnim delom** (190. člen): delavki ali delavcu, ki neguje otroka, starega do treh let, se lahko naloži opravljanje nadurnega dela ali dela ponoči samo po njegovem predhodnem pisnem soglasju; delavka v času nosečnosti in še eno leto po porodu oziroma ves čas, ko doji otroka, ne sme opravljati nadurnega dela ali dela ponoči, če iz ocene tveganja zaradi takega dela izhaja nevarnost za njeno zdravje ali zdravje otroka. Enemu od delavcev - staršev, ki ima otroka, mlajšega od sedem let ali hudo bolnega otroka ali otroka s telesno ali duševno prizadetostjo, in ki živi sam z otrokom in skrbi za njegovo vzgojo in varstvo, se sme naložiti, da opravlja nadurno delo ali delo ponoči, samo po njegovem predhodnem pisnem soglasju.
- **Starševski dopust** (191. člen): delodajalec je dolžan zagotavljati pravico do odsotnosti z dela ali krajšega delovnega časa delavcu zaradi izrabe starševskega dopusta, določenega z zakonom.
- **Pravica doječe matere** (193. člen): delavka, ki doji otroka in dela s polnim delovnim časom, ima pravico do odmora za dojenje med delovnim časom, ki traja najmanj eno uro dnevno.

Pravilnik o varovanju zdravja pri delu nosečih delavk, delavk, ki so pred kratkim rodile ter doječih delavk (Ur.l. RS, št. 82/2003), angleško Rules on protection of health at work of pregnant workers and workers who have recently given birth and are breastfeeding

Pravilnik (na podlagi 189. člena Zakona o delovnih razmerjih) določa ukrepe in aktivnosti za izboljšanje varnosti in zdravja pri delu nosečih delavk, delavk, ki so pred kratkim rodile ter doječih delavk.

- **Ocena tveganja** (3. člen): delodajalec mora za vsa dela, pri katerih obstaja tveganje za izpostavljenost dejavnikom, ki lahko negativno vplivajo na zdravje nosečih delavk, delavk, ki so pred kratkim rodile, ter doječih delavk, v okviru ocene tveganja oceniti vrsto, stopnjo in trajanje izpostavljenosti, oceniti vrsto in stopnjo tveganja za poškodbe in zdravstvene okvare in določiti ter izvesti ustrezne varnostne ukrepe.

- **Prosti čas za preventivne preglede** (7. člen): delavka ima pravico do plačane odsotnosti z dela za čas tistih preventivnih pregledov v zvezi z nosečnostjo, porodom in dojenjem, ki jih ni mogoče opraviti izven rednega delovnega časa.

<u>Uredba o ukrepih za varovanje dostojanstva zaposlenih v organih državne uprave</u> (Ur. l. RS, št. 36/2009) – angleško Decree on measures for protecting the worker`s dignity at work in state administration

Uredba na podlagi 45. člena Zakona o delovnih razmerjih določa ukrepe, s pomočjo katerih se v organih državne uprave zagotavlja delovno okolje, v katerem se spoštuje dostojanstvo vseh zaposlenih, torej delovno okolje, v katerem ni spolnega in drugega nadlegovanja ali trpinčenja.

- **Svetovalka oziroma svetovalec za pomoč in informiranje** (6. člen): za pomoč ter informiranje o ukrepih, ki so na voljo v zvezi z varstvom pred spolnim in drugim nadlegovanjem ali trpinčenjem, predstojnica oziroma predstojnik določi eno ali več zaposlenih oseb, ki uživajo zaupanje med zaposlenimi in opravijo ustrezno usposabljanje. Naloge svetovalke oziroma svetovalca so, da osebo z izkušnjo spolnega in drugega nadlegovanja ali trpinčenja informira o postopkih, ki so na voljo, ter ji pomaga pri reševanju problema, če jo ta za to zaprosi.
- **Neformalno reševanje** (8. člen): pomeni zlasti, da oseba z izkušnjo spolnega in drugega nadlegovanja ali trpinčenja od osebe, ki je osumljena izvajanja spolnega in drugega nadlegovanja ali trpinčenja, zahteva, naj z neželenim vedenjem ali ravnanjem preneha. Pri tem se lahko obrne tudi na svetovalko oziroma svetovalca.
- **Formalno reševanje** (9. – 11. člen): kadar neformalno reševanje ni možno, ni uspešno ali pa se oseba z izkušnjo spolnega in drugega nadlegovanja ali trpinčenja zanj ne odloči, o spolnem in drugem nadlegovanju ali trpinčenju pisno obvesti predstojnico oziroma predstojnika. Ta sprejme v roku 15 dni ustrezne ukrepe za zagotavljanje delovnega okolja, v katerem ne bo spolnega in drugega nadlegovanja ali trpinčenja. Za ugotovitev okoliščin v zvezi z domnevnim spolnim in drugim nadlegovanjem ali trpinčenjem lahko predstojnica oziroma predstojnik imenuje tričlansko komisijo. Če predstojnica oziroma predstojnik meni, da obstaja utemeljen sum, da je do spolnega in drugega nadlegovanja ali trpinčenja prišlo oziroma se takšno ravnanje ali vedenje nadaljuje tudi po seznanitvi osumljene osebe o neustreznosti takšnega ravnanja ali vedenja, ukrepa bodisi skladno z določbami o disciplinski odgovornosti bodisi izreče ukrep redne odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz krivdnih razlogov bodisi izreče ukrep izredne odpovedi pogodbe o zaposlitvi.

<u>Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih</u> – ZSDP (Ur. l. RS, št. 97/2001, 76/2003, 110/2003-UPB1, 47/2006, 110/2006-UPB2, 10/2008) angleško Parental Protection and Family Benefit Act

Zakon ureja zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, družinske prejemke, pogoje in postopek za uveljavljanje posameznih pravic. Vsa izplačila na podlagi tega zakona gredo iz proračuna Republike Slovenije.

- **Trajanje porodniškega dopusta** (17. člen): mati ima pravico do porodniškega dopusta v trajanju 105 dni, izrabi se v strnjenem nizu v obliki polne odsotnosti z dela, mati ga mora nastopiti 28 dni pred predvidenim datumom poroda, ki ga določi ginekologinja oziroma ginekolog.

- **Trajanje dopusta za nego in varstvo otroka** (26. člen): eden od staršev ima pravico do dopusta za nego in varstvo otroka v trajanju 260 dni neposredno po preteku porodniškega dopusta, ob rojstvu dvojčkov se dopust za nego in varstvo otroka podaljša za dodatnih 90 dni, ob rojstvu več hkrati živo rojenih otrok za vsakega nadaljnjega otroka za dodatnih 90 dni, ob rojstvu nedonošenčka se dopust podaljša za toliko dni, kolikor dni je bila nosečnost krajša kot 260 dni, ob rojstvu otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, se podaljša za dodatnih 90 dni na podlagi mnenja zdravniške komisije. Podaljša se tudi v primeru, ko starša že ob rojstvu

otroka varujeta in vzgajata najmanj dva otroka do starosti 8 let, za 30 dni, za tri otroke za 60 dni in za štiri ali več otrok za 90 dni.

- **Pravica do starševskega nadomestila** (39. člen): pravico do starševskega nadomestila imajo tiste osebe, ki imajo pravico do starševskega dopusta in so bile zavarovane po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih pred dnevom nastopa posamezne vrste starševskega dopusta; pod posebnimi pogoji pa tudi druge osebe.
- **Osnova za izračun starševskega nadomestila** (41. člen): osnova za posamezno vrsto starševskega nadomestila je povprečna osnova, od katere so bili obračunani prispevki za starševsko varstvo v zadnjih 12 mesecih pred vložitvijo prve vloge za starševski dopust.
- **Plačevanje prispevkov za socialno varnost v času prejemanja starševskih nadomestil** (42.a člen): v času prejemanja starševskih nadomestil so upravičenke in upravičenci obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani ter zavarovani za primer brezposelnosti in za starševsko varstvo. Prispevek zavarovanca plačuje upravičenka oziroma upravičenec, prispevek delodajalca pa plačuje Republika Slovenija.
- **Najvišje in najnižje izplačilo nadomestila** (43. člen): izplačilo starševskega nadomestila, razen porodniškega nadomestila, ne more biti višje od dvainpolkratnika povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji na podlagi zadnjih znanih uradnih podatkov o mesečnih plačah; izplačilo starševskega nadomestila ne more biti nižje od 55% minimalne plače.
- **Višina starševskega nadomestila** (44. člen): starševsko nadomestilo za polno odsotnost z dela znaša 100% osnove.
- **Pravica staršev do krajšega delovnega časa** (48. člen in 48.b člen): eden od staršev, ki neguje in varuje otroka do tretjega leta starosti, ima pravico delati krajši delovni čas. Delodajalec delavki ali delavcu zagotavlja pravico do plače po dejanski delovni obveznosti, Republika Slovenija pa ji oziroma mu zagotavlja do polne delovne obveznosti plačilo prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače. Krajši delovni čas mora obsegati najmanj polovično tedensko delovno obveznost. Eden od staršev, ki neguje in varuje dva otroka, lahko pravico podaljša do dopolnjenega šestega leta starosti mlajšega otroka.

<u>Zakon o lokalnih volitvah</u> – ZLV (Ur. l. RS, št. 72/1993, 7/1994, 33/1994, 61/1995, 70/1995, 20/1998, 51/2002, 11/2003, 72/2005, 121/2005, 22/2006-UPB2, 60/2007, 94/2007-UPB3, 45/2008), angleško Local Elections Act

Zakon ureja volitve v občinske svete, volitve županov in volitve v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti.

- **Kandidiranje** (70.a člen): politična stranka ali volivke oziroma volivci, ki v volilni enoti določijo več kot eno kandidatko ali enega kandidata za člana občinskega sveta, morajo določiti kandidatke in kandidate oziroma kandidatne liste tako, da pripada vsakemu od obeh spolov najmanj 40% kandidatur oziroma mest na kandidatni listi ter svoje kandidate oziroma kandidate na prvi polovici kandidatne liste razporediti izmenično po spolu. Določba ne velja za kandidatne liste, na katerih so uvrščeni trije kandidati oziroma kandidatke, pri čemer mora biti na kandidatni listi, na katero so uvrščeni trije kandidati oziroma kandidatke, najmanj en predstavnik vsakega od spolov.

<u>Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament</u> – ZVPEP (Ur. l. RS št. 96/2002, 22/2004, 40/2004-UPB1, 109/2009) – angleško Election of Slovenian Members to the European Parliament Act

- **Kandidiranje** (15. člen): na kandidatni listi noben spol ne sme biti zastopan z manj kot 40 odstotki. Vsaka lista mora biti sestavljena tako, da je najmanj en kandidat vsakega od spolov uvrščen v zgornjo polovico liste. Liste, ki niso skladne s tem določilom, so neveljavne. Prejšnji določbi ne veljata za kandidatni listi, na katerih so uvrščeni le en ali le trije kandidati oziroma kandidatke, pri čemer mora biti na kandidatni listi, na katero so uvrščeni trije kandidati oziroma kandidatke, najmanj en predstavnik vsakega od spolov.

<u>Zakon o zdravju in varnosti pri delu</u> – ZVZD (Ur. l. RS, št. 56/1999, 64/2001) – angleško Occupational Health and Safety Act

- **Obveščanje varnem delu** (23. člen): delodajalec mora delavke in delavce obveščati o varnem delu, torej o vrstah nevarnosti na delovnem mestu ter o varnostnih ukrepih, potrebnih za preprečevanje nevarnosti in zmanjšanje škodljivih posledic. Delodajalec mora zagotoviti obveščenost nosečih delavk o rezultatih ocenjevanja tveganja ter o ukrepih delodajalca za varnost in zdravje teh delavk pri delu.

<u>Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih</u> – ZZZDR (Ur. l. RS, 69/2004-UPB1) – angleško Marriage and Familiy Relations Act

Zakon ureja zakonska zvezo, razmerja med starši in otroki in med drugimi sorodniki, posvojitev, rejništvo ter varstvo mladoletnih otrok in drugih oseb, ki niso sposobne same skrbeti zase, za svoje pravice in koristi.

- **Družina** (2. člen): je življenjska skupnost staršev in otrok.
- **Zakonska zveza** (3., 13., 14, 17., 44. – 50. člen): je z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene. Temelji na svobodni odločitvi skleniti zakonsko zvezo, na obojestranski čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, razumevanju, zaupanju in medsebojni pomoči. V zakonski zvezi sta zakonca enakopravna, ni veljavna brez svobodne privolitve bodočih zakoncev; svobodne privolitve ni, če je bila privolitev izsiljena ali dana v zmoti. Zakonca sta se dolžna vzajemno spoštovati, si zaupati in si medsebojno pomagati, svobodno odločata o rojstvu otrok. Do otrok imata enake pravice in dolžnosti. Vsak zakonec si prosto izbira poklic in delo, kraj skupnega bivališča določata sporazumno o skupnih zadevah odločata sporazumno. Za preživljanje družine prispevata v sorazmerju s svojimi zmožnostmi. Zakonec, ki nima sredstev za življenje, pa brez svoje krivde ni zaposlen, ima pravico, da ga drugi zakonec preživlja, kolikor je to v njegovi moči.
- **Roditeljska pravica** (4. člen): pripada skupaj očetu in materi.
- **Zunajzakonska skupnost** (12. člen): dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, ima zanju enake pravne posledice po tem zakonu, kot če bi sklenila zakonsko zvezo, če ni bilo razlogov, zaradi katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna; na drugih področjih pa ima taka skupnost pravne posledice, če tako določa zakon.
- **Premoženjska razmerja med zakonci** (51. - 58. člen): premoženje, ki ga ima zakonec ob sklenitvi zakonske zveze, ostane njegova last in z njim samostojno razpolaga; premoženje, ki ga zakonca pridobita z delom v času trajanja zakonske zveze, je njuno skupno premoženje. Skupno premoženje upravljata in z njim razpolagata skupno in sporazumno. Pravice na nepremičninah, ki so skupno premoženje, se vpišejo v zemljiško knjigo na ime obeh zakoncev kot njuno skupno premoženje po nedoločenih deležih. Skupno premoženje se razdeli, če zakonska zveza preneha ali se razveljavi, v času trajanja zakonske zveze pa po sporazumu ali na zahtevo enega ali drugega zakonca. Pri delitvi skupnega premoženja se šteje, da sta deleža

zakoncev na skupnem premoženju enaka, lahko pa dokažeta, da sta prispevala v drugačnem razmerju. V sporu o tem, kolikšen je delež vsakega zakonca na skupnem premoženju, upošteva sodišče ne le dohodek vsakega zakonca, temveč tudi druge okoliščine, kot na primer pomoč, ki jo zakonec daje drugemu zakoncu, varstvo in vzgojo otrok, opravljanje domačih del, skrb za ohranitev premoženja in vsako drugo obliko dela in sodelovanja pri upravi, ohranitvi in povečanju skupnega premoženja.

- **Razmerja med razvezanima zakoncema po razvezi zakonske zveze** (81. člen): zakonec, ki nima sredstev za življenje in brez svoje krivde ni zaposlen, ima pravico od drugega zakonca zahtevati preživnino.

<u>Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju</u> (ZPIZ-1) (Ur.l. RS, št. 109/2006-UPB4) – angleško Pension and Disability Insurance Act

- **Minimalni pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine ter znižanje starostne meje zaradi otrok** (36. in 37. člen): pri starosti 58 let, če je dopolnil 40 let pokojninske dobe (moški) oziroma 38 let pokojninske dobe (ženska), pri starosti 63 let (moški) oziroma 61 let (ženska), če je dopolnil 20 let pokojninske dobe, pri starosti 65 let (moški) oziroma 63 let (ženska), če je dopolnil najmanj 15 let zavarovalne dobe. Starost se zniža za vsakega rojenega ali posvojenega otroka (za osem mesecev za enega otroka, za 20 mesecev za dva otroka in za 36 mesecev za tri otroke, za vsakega nadaljnjega otroka se znižanje starostne meje poveča za 20 mesecev). Starša se o tem, kdo od njiju uveljavlja znižanje starostne meje za vsakega posameznega otroka, sporazumno dogovorita. Če do sporazuma ne pride, je do znižanja starostne meje upravičen tisti od staršev, ki je v pretežnem delu uveljavil pravico do starševskega dopusta. Če nobeden od staršev ni bil na starševskem dopustu, ali sta uveljavila pravico do starševskega dopusta v enakem delu, je do znižanja starostne meje upravičena ženska. Ženski se minimalna upokojitvena starost zniža največ do 56 let starosti, moškemu pa do 58 let starosti.
- **Polna starost** (52. člen): je za moškega 63 let, za žensko pa 61 let. Lahko se zniža za vsakega rojenega otroka. Ženski, ki se je v obvezno zavarovanje vključila, preden je dopolnila 18 let starosti, se polna starost zniža za ves čas trajanja obveznega zavarovanja pred dopolnjenim 18. letom starosti.
- **Državna pokojnina** (59. člen): pravico lahko pridobi oseba s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki nima pravice do pokojnine po zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, drugih predpisih oziroma iz tujega javnega pokojninskega sistema in njeni lastni dohodki ne presegajo premoženjskega cenzusa za pridobitev pravice do varstvenega dodatka, če je dopolnila 65 let starosti in imela med 15. in 65. letom starosti najmanj 30 let prijavljeno stalno prebivališče na območju Republike Slovenije oziroma v državi članici evropskega gospodarskega prostora. Državna pokojnina znaša 33,3% najnižje pokojninske osnove.
- **Vdovska oziroma družinska pokojnina** (122. člen): se odmeri od starostne ali invalidske pokojnine, ki bi jo zavarovanka ali zavarovanec pridobil ob smrti, oziroma od pokojnine, ki je uživalki oziroma uživalcu pokojnine pripadala ob smrti.

<u>Kazenski zakonik</u> - KZ-1 (Ur. l. RS, št. 55/2008, 66/2008 popr., 39/2009) – angleško The criminal code

- **Posilstvo** (170. člen): Kdor prisili drugo osebo k spolnemu občevanju ali z njim izenačenim spolnim ravnanjem, tako da uporabi silo ali zagrozi z neposrednim napadom na življenje in telo, se kaznuje z zaporom od enega do desetih let – kazen je višja, če je dejanje storjeno grozovito, posebno poniževalno ali ga je storilo več oseb zaporedoma. Kdor k takemu dejanju

prisili drugo osebo tako, da ji zagrozi, da bo o njej ali njenih bližnjih odkril, kar bi škodovalo njeni ali njihovi časti ali dobremu imenu, ali da bo njej ali njenim bližnjim povzročil veliko premoženjsko škodo, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let. Če sta bili ti dejanji storjeni proti osebi, s katero storilec živi v zakonski, zunajzakonski skupnosti ali registrirani istospolni skupnosti, se pregon začne na predlog.

- **Spolno nasilje** (171. člen): kdor uporabi silo ali zagrozi drugi osebi z neposrednim napadom na življenje ali telo in jo tako prisili, da stori ali trpi kakšno spolno dejanje, ki ni zajeto v 170. členu, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do desetih let. Kazen je višja, če je dejanje storjeno grozovito ali posebno poniževalno ali če je dejanje storilo več oseb zaporedoma. Kdor drugo osebo prisili k takemu dejanju tako, da ji zagrozi, da bo o njej ali njenih bližnjih odkril, kar bi škodovalo njeni ali njihovi časti ali dobremu imenu, ali da bo njej ali njenim bližnjim povzročil veliko premoženjsko škodo, se kaznuje z zaporom do petih let. Če sta bili takšni dejanji storjeni proti osebi, s katero storilec ali storilka živi v zakonski, zunajzakonski skupnosti ali registrirani istospolni partnerski skupnosti, se pregon začne na predlog.
- **Spolna zloraba slabotne osebe** (172. člen): kdor spolno občuje ali stori kakšno drugo spolno dejanje z drugo osebo tako, da zlorabi njeno duševno bolezen, začasno duševno motnjo, hujšo duševno zaostalost, slabost ali kakšno drugačno stanje, zaradi katerega se ne more upirati, se kaznuje z zaporom od enega do osmih let.
- **Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let** (173. člen): kdor spolno občuje ali stori kakšno drugo spolno dejanje z drugo osebo, ki še ni stara petnajst let, se kaznuje z zaporom od treh do osmih let. Kazen je višja, če gre za uporabo sile ali grožnje z neposrednim napadom na življenje ali telo ali če to dejanje stori učitelj, vzgojitelj, skrbnik, posvojitelj, roditelj, duhovnik, zdravnik ali druga oseba z zlorabo položaja.
- **Kršitev spolne nedotakljivost z zlorabo položaja** (174. člen): kdor zlorabi svoj položaj in tako pripravi drugo osebo, ki mu je podrejena ali od njega odvisna, k spolnemu občevanju, ali da stori oziroma trpi kakšno drugo spolno dejanje, se kaznuje z zaporom do petih let. Kazen je višja, če to dejanje stori učitelj, vzgojitelj, skrbnik, posvojitelj, roditelj ali druga oseba z zlorabo svojega položaja.
- **Zloraba prostitucije** (175. člen): kdor zaradi izkoriščanja sodeluje pri prostituciji druge osebe ali kdor s silo, grožnjo ali preslepitvijo navede, pridobi ali spodbudi drugo osebo k prostituciji, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do petih let. Kazen je višja, če je dejanje storjeno proti mladoletni osebi ali proti več osebam ali v okviru hudodelske združbe.
- **Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva** (176. člen): kdor zlorabi mladoletno osebo za izdelavo slik, avdovizualnih ali drugih predmetov pornografske ali drugačne seksualne vsebine, jo uporabi za pornografsko ali drugačno seksualno predstavo ali taki predstavi vedoma prisostvuje, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let.
- **Šikaniranje na delovnem mestu** (197. člen): kdor na delovnem mestu ali v zvezi z delom s spolnim nadlegovanjem, psihičnim nasiljem, trpinčenjem ali neenakopravnim obravnavanjem povzroči drugemu zaposlenemu ponižanje ali prestrašenost, se kaznuje z zaporom do dveh let. Kazen je višja, če ima dejanje za posledico psihično, psihosomatsko ali fizično obolenje ali zmanjšanje delovne storilnosti zaposlenega.

II. ŽENSKE, ŽRTVE NASILJA V DRUŽINI

Zakon o preprečevanju nasilja v družini – ZPND (Ur. l. RS, št. 16/2008) – angleško Familiy Violence Act

Zakon določa pojem nasilja v družini, določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb, organov samoupravnih lokalnih skupnosti (v nadaljnjem besedilu: organi in organizacije) in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini. Na podlagi zakona so bili sprejeti pravilniki, ki določajo sodelovanje med organi in ravnanje organov v primeru zaznave nasilja v družini. Pravilniki so sprejeti za področje vzgoje in izobraževanja, centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb ter policije. Pravilnik za področje zdravstva še ni bil sprejet[1].

- **Opredelitev družinskih članov** (2. člen): družinske članice oziroma člani so zakonec ali zunajzakonska partnerica oziroma partner, bivši zakonec ali bivša zunajzakonska partnerica oziroma partner, partnerica oziroma partner ali bivša partnerica oziroma partner v registrirani istospolni partnerski skupnosti, krvna sorodnica oziroma sorodnik v ravni vrsti, krvni sorodniki v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena, sorodnik po svaštvu do vštetega drugega kolena, posvojiteljica oziroma posvojitelj in posvojenka oziroma posvojenec, rejnica oziroma rejnik in rejenka oziroma rejenec, skrbnica oziroma skrbnik in varovanka oziroma varovanec, osebe, ki imajo skupnega otroka, osebe, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.
- **Nasilje v družini** (3. člen): je vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu ali članici oziroma zanemarjanje žrtve ne glede na spol ali drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja.
- **Pravica do spremljevalke ali spremljevalca ter zagovornice ali zagovornika** (7. in 8. člen): žrtev nasilja si lahko izbere osebo, ki jo lahko spremlja v vseh postopkih, povezanih z nasiljem (pomaga žrtvi pri zaščiti njene integritete v postopkih pred organi in organizacijami, pomaga pri iskanju rešitev in nudi žrtvi psihično oporo), ima pa tudi pravico do zagovornice oziroma zagovornika, ki v skladu s posebnimi predpisi ščiti žrtvine koristi v postopkih in aktivnostih, ki jo zadevajo.
- **Nacionalni program** (11. člen): sprejme ga Državni zbor za obdobje 5 let - glej točko II. 1.a)
- **Centri za socialno delo in načrt pomoči žrtvi** (14. in 15. člen): obravnava na centru za socialno delo ima za cilj odpravo neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost, z odpravo vzrokov oziroma okoliščin, v katerih prihaja do nasilja, prek reševanja njenih socialnih in materialnih pogojev bivanja, center lahko napoti povzročitelja nasilja v ustrezne izobraževalne, psihosocialne in zdravstvene programe, za obravnavanje nasilja v družini se ustanovi multidisciplinarni tim; center oceni, ali je potrebno oblikovati načrt pomoči žrtvi, ki ga oblikuje skupaj z žrtvijo.
- **Regijska služba za koordinacijo in pomoč žrtvam** (16. člen): vključuje interventno službo, krizne centre in regijsko koordinatorico ali koordinatorja za preprečevanje nasilja.
- **Nevladne organizacije** (17. člen): nevladne organizacije s področja obravnave in zaščite proti nasilju v okviru svojih programov nudijo zaščito in psihosocialno pomoč žrtvam, organizirajo programe za obravnavo povzročiteljev nasilja in sodelujejo z organi in organizacijami z različnih področij (policija, tožilstvo, sodišče, center za socialno delo, zdravstvene organizacije, vzgojno-izobraževalni zavodi).

[1] Delovna skupina za nenasilje, ki deluje v okviru Zbornice zdravstvene in babiške nege – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, je že leta 2003 pripravila protokole ravnanja medicinske sestre, ko pri obravnavi pacientke zazna znake nasilja v družini. Ministrstvo za zdravje, ki je zadolženo za pripravo navodil za ravnanje vseh zaposlenih na področju zdravstva, ki obravnavajo žrtev nasilja v družini, pa pravilnika še ni pripravilo.

- **Ukrepi za zagotovitev varnosti žrtve** (18. – 24. člen): na prošnjo žrtve policija zagotovi žrtvi varnost ob vstopu v stanovanjske prostore, v katerih prebiva, da lahko iz njih vzame stvari, ki so potrebne za zagotavljanje njenih osnovnih življenjskih potreb in osnovnih življenjskih potreb njenih otrok. Žrtev lahko sodišču predlaga, da določi ukrepe za odvrnitev nadaljnje škode. Sodišče lahko povzročitelju nasilja prepove vstopiti v stanovanje, zadrževati se v določeni bližini stanovanja, zadrževati in približevati se krajem, kjer se žrtev redno nahaja (delovno mesto, šola, vrtec …), navezovati stike z žrtvijo, vključno s sredstvi za komuniciranje na daljavo, vzpostaviti vsakršno srečanje z žrtvijo. Žrtev lahko sodišču predlaga, da odloči o prepustitvi stanovanja v skupni uporabi. Ob razvezi zakonske zveze sme zakonec, nad katerim drugi zakonec izvaja nasilje ali če izvaja nasilje nad njegovimi otroki, zahtevati, da mu drugi zakonec prepusti v izključno uporabo stanovanje, v katerem skupaj živita oziroma sta živela.
- **Brezplačna pravna pomoč** (25. člen): za brezplačno pravno pomoč žrtvi nasilja uporablja zakon, ki ureja brezplačno pravno pomoč. Ne glede na to, da je do nje upravičena oseba, za katero je bila podana ocena o ogroženosti (poda center za socialno delo).

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014 - ReNPPND0914 (Ur. l. RS št. 41/2009) – angleško Resolution of National Programme of Family Violence Protection

Nacionalni program obsega oceno stanja in opredelitev ključnih problemov na področju preprečevanja nasilja v družini, temeljne cilje, usmeritve in naloge, nosilce akcijskih načrtov za izvajanje usmeritev in nalog , preventivne dejavnosti, podatke, ki se bodo v okviru dejavnosti državne statistike zbirali, obdelovali, povezovali, shranjevali, analizirali in izkazovali, usmeritve za izobraževanje in usposabljanje, zagotavljanje finančnih in drugih sredstev tudi za delovanje nevladnih organizacij. Za izvedbo nacionalnega programa se pripravljajo dveletni akcijski načrti, ki določijo konkretne naloge in dejavnosti, časovne roke in izvedbene načine za doseganje ciljev posameznih ukrepov. Cilji nacionalnega programa so: zmanjšati nasilje v družini in širši družbi nasploh; povečati občutljivost za problematiko; zagotoviti usklajeno delovanje pristojnih; spodbujati raznovrstnost, enakomerno dostopnost, razvoj in kakovostno izvajanje programov za pomoč žrtvam in programov dela s povzročitelji nasilja; zagotoviti sistematično ozaveščanje in zagotavljati redne vire financiranja programov pomoči.

Kazenski zakonik - KZ-1 (Ur. l. RS, št. 55/2008, 66/2008 popr., 39/2009) – angleško The criminal code

- **Posilstvo** (170. člen): Kdor prisili drugo osebo k spolnemu občevanju ali z njim izenačenim spolnim ravnanjem, tako da uporabi silo ali zagrozi z neposrednim napadom na življenje in telo, se kaznuje z zaporom od enega do desetih let – kazen je višja, če je dejanje storjeno grozovito, posebno poniževalno ali ga je storilo več oseb zaporedoma. Kdor k takemu dejanju prisili drugo osebo tako, da ji zagrozi, da bo o njej ali njenih bližnjih odkril, kar bi škodovalo njeni ali njihovi časti ali dobremu imenu, ali da bo njej ali njenim bližnjim povzročil veliko premoženjsko škodo, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let. Če sta bili ti dejanji storjeni proti osebi, s katero storilec živi v zakonski, zunajzakonski skupnosti ali registrirani istospolni skupnosti, se pregon začne na predlog.
- **Spolno nasilje** (171. člen): kdor uporabi silo ali zagrozi drugi osebi z neposrednim napadom na življenje ali telo in jo tako prisili, da stori ali trpi kakšno spolno dejanje, ki ni zajeto v 170. členu, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do desetih let. Kazen je višja, če je dejanje storjeno grozovito ali posebno poniževalno ali če je dejanje storilo več oseb zaporedoma. Kdor drugo osebo prisili k takemu dejanju tako, da ji zagrozi, da bo o njej ali njenih bližnjih odkril, kar bi škodovalo njeni ali njihovi časti ali dobremu imenu, ali da bo njej ali njenim bližnjim povzročil veliko premoženjsko škodo, se kaznuje z zaporom do petih let. Če sta bili takšni dejanji storjeni proti osebi, s katero storilec ali storilka živi v zakonski, zunajzakonski skupnosti ali registrirani istospolni partnerski skupnosti, se pregon začne na predlog.

- **Nasilje v družini** (191. člen): kdor v družinski skupnosti z drugim grdo ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega prebivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v skupnosti v podrejen položaj, se kaznuje z zaporom do petih let. Če je dejanje storjeno proti osebi, s katero je storilec živel v družinski ali drugi trajnejši skupnosti, ki je razpadla, je pa dejanje s to skupnostjo povezano, se storilec kaznuje z zaporom do treh let.

Zakon o policiji – ZPol (Ur. l. RS, št. 49/1998, 93/2001, 79/2003, 110/2003-UPB1, 50/2004, 102/2004-UPB2, 70/2005-UPB4, 98/2005, 3/2006-UPB5, 107/2006-UPB6, 66/2009-UPB7, 22/2010) - angleško Police Act

- **Odreditev prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi** (39.a člen): če je podan utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje ali prekršek z elementi nasilja ali je bila zalotena pri takem kaznivem dejanju ali prekršku in obstajajo razlogi za sum, da bo ogrozila življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je ali je bila v bližnjem razmerju (proti zakoncu ali osebi, s katero živi v zunajzakonski skupnosti, ali partnerju iz registrirane istospolne partnerske skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, bratu ali sestri ali drugemu krvnemu sorodniku v stranski vrsti do vštetega tretjega kolena, sorodniku po svaštvu do vštetega drugega kolena, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu ali proti drugim osebam, s katerimi živi storilec v skupnem gospodinjstvu), kar policisti ugotovijo zlasti na podlagi dotedanjega grdega ravnanja kršitelja, iz okoliščin, ki jih policisti neposredno zaznajo ob prihodu na kraj dogodka, zbranih obvestil od žrtev ali prič, podatkov centra za socialno delo, smejo policisti odrediti prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi, ki je kršitelj namerno ne sme prekoračiti. Kot kraj se določi kraj, kjer oškodovanec stanuje, dela, se izobražuje, je v varstvu ali se vsakodnevno giblje. Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi zajema tudi prepoved nadlegovanja po komunikacijskih sredstvih, na kar se kršitelja posebej opozori. Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi odredi policist tako, da kršitelju, na katerega se ukrep nanaša, na kraju izreče ustno odredbo, naknadno pa v roku, ki ne sme biti daljši od šest ur, vroči še pisno odredbo o odrejenem ukrepu. Kršitelj mora kraj oziroma območje prepovedi takoj zapustiti, policistu pa izročiti ključe prebivališča, v katerem živi skupaj z oškodovancem. Ob neupoštevanju odredbe mora kršitelja nemudoma odstraniti policist. O izrečenem ukrepu policija takoj obvesti krajevno pristojni center za socialno delo, ki mora oškodovanca seznaniti z organizacijami, ki so mu na voljo za materialno in nematerialno pomoč in mu na njegovo željo omogočiti stik s takšno organizacijo. Policija z odredbo izreče prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi za 48 ur in jo takoj pošlje v presojo preiskovalnemu sodniku okrožnega sodišča, ki lahko ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi potrdi, spremeni ali razveljavi. Preiskovalni sodnik mora odločiti o ukrepu v roku, ki ne sme biti daljši od 24 ur. V primeru potrditve ukrepa prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi, lahko preiskovalni sodnik ukrep izreče za čas do 10 dni. Kršitelj, ki ne upošteva odredbe o prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi, oziroma v času odrejenega ukrepa nadleguje oškodovanca po komunikacijskih sredstvih, se kaznuje za prekršek z globo.
- **Podaljšanje prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi** (39.b člen): če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da bo kršitelj nadaljeval z ogrožanjem tudi po preteku 10 dni, za katere je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi, lahko oškodovanec tri dni pred iztekom ukrepa predlaga preiskovalnemu sodniku podaljšanje ukrepa iz prejšnjega člena do 60 dni.

Postopek ravnanja policije je podrobneje določen v Pravilniku o prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi (Ur. l. RS, št. 95/2004).

Zakon o kazenskem postopku – ZKP (Ur. l. RS, št. 32/2007-UPB4, 68/2008, 77/2009) – angleško Criminal Procedure Act

- **Prepoved približanja določenemu kraju ali osebi** (195.a člen): sodišče lahko (tudi v primeru nasilja v družini) določi primerno razdaljo - oddaljenost od določenega kraja ali osebe, ki jo mora obdolženec spoštovati in je namerno ne sme prekoračiti; v nasprotnem primeru lahko sodišče zoper njega odredi pripor. Razdalja se lahko določi, če obstaja upravičena bojazen, da bo oseba uničila sledove kaznivega dejanja, ali če posebne okoliščine kažejo, da bo ovirala potek kazenskega postopka s tem, da bo vplivala na priče, udeležence ali prikrivalce; če teža, način storitve ali okoliščine, v katerih je bilo kaznivo dejanje storjeno in njene osebne lastnosti, prejšnje življenje, okolje in razmere v katerih živi ali kakšne druge posebne okoliščine kažejo na nevarnost, da bo ponovila kaznivo dejanje, dokončala poskušeno kaznivo dejanje ali storila kaznivo dejanje, s katerim grozi.

Zakon o varstvu javnega reda in miru – ZJRM-1 (Ur. l. RS, št. 70/2006) – angleško Act on criminal Offences Against Public Order and Peace

- **Nasilno in drzno vedenje** (6. člen): določa denarno kazen za vsakogar, ki izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv ali podoben način ali koga zasleduje in s takšnim vedenjem pri njem povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, koga udari ali se pretepa. Če so ti prekrški storjeni proti zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, bivšemu zakoncu ali zunajzakonskem partnerju ali partnerju v registrirani istospolni skupnosti, krvnemu sorodniku v ravni vrsti, posvojitelju ali posvojencu, rejniku ali rejencu, skrbniku ali varovancu te osebe ali proti osebi, ki živi s storilcem v skupnem gospodinjstvu, je denarna kazen višja.

Zakon o pravdnem postopku – ZPP (Ur.l. RS, št. 26/1999, 73/2007-UPB3) – angleško Civil Procedure Act

- **Izselitev drugega zakonca iz skupnega stanovanja** (411. člen): v zakonskem sporu izda sodišče na predlog zakonca začasno odredbo o njegovem preživljanju in o izselitvi drugega zakonca iz skupnega stanovanja, če je to potrebno, da se prepreči nasilje.

Stanovanjski zakon – SZ-1 (Ur. l. RS, št. 69/2003) – angleško Housing Act

- **Dodeljevanje bivalnih enot** (88. člen): kadar dodeljuje bivalne enote za začasno reševanje stanovanjskih potreb socialno ogroženih oseb občina, država, javni stanovanjski sklad ali neprofitna stanovanjska organizacija, odda tako bivalno enoto v najem na podlagi seznama upravičenk in upravičencev do dodelitve take bivalne enote. Ko je zagotovljena bivalna enota, se jo po ponovni preveritvi upravičenosti do dodelitve odda v najem tistemu, katerega socialna problematika je najtežja in je površina primerna glede na število družinskih članic in članov, s sklenitvijo najemne pogodbe za določen čas. Postopek se lahko začne na zahtevo stranke ali po uradni dolžnosti.

Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem (Ur.l. RS, št. 14/2004, 62/2006, 11/2009) – angleško Rules on renting non-profit apartments

- **Splošni pogoji za upravičenost do dodelitve neprofitnega stanovanja** (3. člen): žrtve nasilja v družini z začasnim bivanjem v materinskih domovih in zatočiščih-varnih hišah, zavetiščih, centrih za pomoč žrtvam kaznivih dejanj, lahko sodelujejo na razpisu za oddajo neprofitnih stanovanj tudi v kraju začasnega bivališča.

<u>Nacionalni program o enakih možnosti žensk in moških, 2005 – 2013</u> – ReNPZEMZM (Ur. l. RS, št. 100/2005)

Nacionalni program v poglavju 5.2 Nasilje nad ženskami določa cilje, ukrepe, kazalnike in nosilce nalog za

- področje nasilja nad ženskami v domačem okolju in partnerskih odnosih:
    - sistemska ureditev preprečevanja nasilja nad ženskami (posebna cilja: izboljšanje pravne ureditve za preprečevanje nasilja v domačem okolju in partnerskih odnosih ter njeno učinkovito izvajanje ter izboljšanje sistemske obravnave žensk z izkušnjo nasilja in storilcev nasilnih dejanj)
    - ničelna strpnost do nasilja nad ženskami (posebna cilja: boljša usposobljenost in večja dovzetnost strokovnih kadrov na področju preprečevanja in obravnave žensk z izkušnjo nasilja in storilcev nasilnih dejanj ter boljša ozaveščenost in informiranost o problematiki nasilja nad ženskami)
- trgovina z ljudmi in spolno izkoriščanje:
    - sistemska ureditev preprečevanja trgovine z ljudmi in spolnega izkoriščanja zaradi prostitucije in pornografije (posebni cilji: izboljšanje pravne ureditve na področju preprečevanja trgovine z ljudmi in spolnega izkoriščanja zaradi prostitucije in pornografije ter izboljšanje sistemske obravnave preprečevanja trgovine z ljudmi in spolnega izkoriščanja zaradi prostitucije in pornografije ter boljša ozaveščenost in informiranost o problematiki trgovine z ljudmi in spolnega izkoriščanja zaradi prostitucije in pornografije)
- spolno nasilje:
    - sistemska ureditev preprečevanja spolnega nasilja in ničelna strpnost do spolnega nasilja (posebni cilj: izboljšanje sistemske obravnave spolnega nasilja)

III. ŽENSKE (OSEBE) Z INVALIDNOSTJO

Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem (Ur.l. RS, št. 14/2004, 62/2006, 11/2009,) – angleško Rules on renting non-profit apartments

- **Splošni pogoji za upravičenost do dodelitve neprofitnega stanovanja** (3. člen): invalidi, ki so trajno vezani na uporabo invalidskega vozička ali trajno pomoč druge osebe, lahko ne glede na kraj stalnega prebivališča, zaprosijo za pridobitev neprofitnega stanovanja tudi v drugi občini, kjer so večje možnosti za zaposlitev ali kjer jim je zagotovljena pomoč druge osebe in zdravstvene storitve.

Zakon o socialnem varstvu- ZSV (Ur. l. RS, št. -UPB2) – angleško Social Security Act

- **Pomoč družini na domu** (15. člen): obsega socialno oskrbo upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ter v drugih primerih, ko socialna oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo. Socialni servis obsega pomoč pri hišnih in drugih opravilih v primeru otrokovega rojstva, bolezni, invalidnosti, starosti, v primeru nesreč ter v drugih primerih, ko je ta pomoč potrebna za vključitev osebe v vsakdanje življenje.
- **Dodatek za pomoč in postrežbo** (31.a člen): upravičencu do denarne socialne pomoči, ki je zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti nezmožen za delo in mu je za opravljanje osnovnih življenjskih potreb nujna pomoč druge osebe in ne prejema dodatka za tujo nego in pomoč po drugih predpisih, se denarna socialna pomoč poveča za dodatek za pomoč in postrežbo.

Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja – ZUNEO (Ur. l. RS, št. 50, 2004, 61/2007 – ZUNEO-A, 93/2007-UPB1, angleško Implementation of the Principle of Equal Treatment Act)

Zakon zagotavlja **enako obravnavanje tudi ne glede na invalidnost** (2. člen) in druge osebne okoliščine. Podrobnosti glej v poglavju I. Ženske – Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja.

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov – ZIMI (Ur.l. RS, št. 94/2010) – angleško Acton Equal Opportunities for People with Disabilities

Je zakon, ki opredeljuje preprečevanje in odpravljanje diskriminacije invalidk in invalidov, ki temelji na invalidnosti. Cilj zakona je za invalidke in invalide ustvarjati enake možnosti na vseh področjih življenja.

- **Invalidke in invalidi** (2. člen): so opredeljeni kot osebe z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi in senzoričnimi okvarami ter motnjami v duševnem razvoju, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi.
- **Prepoved diskriminacije zaradi invalidnosti pred državnimi organi, organi državne in lokalne samouprave, izvajalci javnih pooblastil in služb** (6. člen): prepovedano je nespoštovanje in neupoštevanje pravic invalidk in invalidov ter prikrajšanje zanje oziroma njihova odtegnitev, če so te pravice pod enakimi pogoji priznane tistim, ki niso invalidni, postavljanje posebnih pogojev za upoštevanje in spoštovanje pravic invalidk in invalidov, po prostem preudarku javne uslužbenke ali uslužbenca nespoštovanje in neupoštevanje pravic invalidk in invalidov ter prikrajšanje zanje oziroma njihova odtegnitev, če je to posledica invalidnosti vlagateljice oziroma vlagatelja, oteževanje vodenja postopka.

- **Dostopnost do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti** (8. člen): tovrstna diskriminacija pomeni predvsem opustitev ponujanja blaga in storitev (ki so na voljo javnosti) invalidki ali invalidu ali njihovo ponujanje pod drugačnimi in slabšimi pogoji kot drugim.
- **Nekatere druge pravice** (11. – 16. člen): dostop do vključujočega izobraževanja (vključenost v programe izobraževanja na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje v okolju, v katerem živijo), pravico do zdravstvenih storitev brez diskriminacije zaradi invalidnosti, dostop do načina prebivanja, dostop do obveščenosti, dostop do kulturnih dobrin, javni prevozi (zagotovljena enaka dostopnost do prevoza v cestnem in železniškem prometu ter pomorski in notranji plovbi). Prilagoditveni roki za te storitve so do 15 let.
- **Plačilo stroškov prilagoditve vozila** (21. in 22. člen): gibalno ovirana invalidka ali invalid, ki lahko vozilo upravlja sam le, če je prilagojeno, lahko uveljavlja plačilo stroškov prilagoditve vozila enkrat na šest let. Do prilagoditve je upravičen tudi, če sam ne upravlja vozila, prilagoditev pa je nujno potrebna za vstop v vozilo in varno vožnjo. Vlogo za plačilo stroškov prilagoditve vozila tisti, ki ni zaposlen, poda na ministrstvu, pristojnem za invalidsko varstvo, zaposleni ali samozaposleni pa pri skladu.
- **Klicni center za osebe z okvaro sluha** (23. člen): za omogočanje komuniciranja in pridobivanja informacij v prilagojenih tehnikah s področja državnih organov, organov lokalne samouprave, izvajalcev javnih pooblastil, javnih služb ter storitev javne narave se za osebe z okvaro sluha vzpostavi klicni center, ki se financira iz proračuna Republike Slovenije
- **Sofinanciranje posebnih socialnih programov za vključevanje invalidk in invalidov v družbo** (24. člen): ti programi dopolnjujejo javno službo ali so ji alternativa, sofinancirajo se iz proračuna Republike Slovenije (npr. programi za samostojno oziroma samostojnejše življenje invalidk in invalidov, za dejavno življenje in delo, za psihosocialno pomoč invalidkam, invalidom in njihovim družinam, programi zagovorništva in samopomoči, za preprečevanje nasilja nad invalidkami in invalidi…).

<u>Zakon o delovnih razmerjih</u> (Ur. l. RS, št. 42/2002, 103/2007, angleško Employment Relationship Act)

- **Prepoved diskriminacije in povračilnih ukrepov** (6. člen): določa, da mora delodajalec kandidatki ali kandidatu pri zaposlovanju oziroma delavki ali delavcu zagotavljati enako obravnavo ne glede na invaldinost in druge osebne okoliščine – za podrobnosti glej poglavje I. Ženske – Zakon o delovnih razmerjih.
- **Prepoved nadlegovanja** (6. a člen): nadlegovanje je vsako neželeno vedenje, povezano s katero koli osebno okoliščino, z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe ali ustvariti zastraševalno, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje.
- **Varovanje dostojanstva delavke in delavca pri delu** (45. člen): delodajalec je dolžan zagotavljati takšno delovno okolje, v katerem nobena delavka ali delavec ne bo izpostavljen nadlegovanju s strani delodajalca, predpostavljenih ali sodelavcev; delodajalec mora sprejeti ustrezne ukrepe za zaščito delavk in delavcev; v primeru spora je dokazno breme na strani delodajalca.
- **Izjeme od obveznosti javne objave prostega delovnega mesta** (24. člen): izjemoma e lahko pogodba o zaposlitvi sklene brez javne objave, če gre za zaposlitev invalida po zakonu, ki ureja zaposlovanje invalidov.
- **Neutemeljeni odpovedni razlogi** (89. člen): mednje sodijo invalidnost in druge osebne okoliščine.
- **Kriteriji za določitev presežnih delavk in delavcev** (100. člen): začasna odsotnost delavke ali delavca z dela zaradi bolezni ali poškodbe, nege družinskega člana ali težje prizadetega invalida… ne sme biti kriterij za določanje presežnih delavcev.
- **Odpoved pogodbe o delu** (116. člen): delodajalec lahko odpove pogodbo o zaposlitvi invalidki ali invalidu zaradi nezmožnosti za opravljanje dela pod pogoji iz pogodbe o zaposlitvi zaradi invalidnosti in v primeru poslovnega razloga v primerih in pod pogoji, določenimi s predpisi, ki

urejajo pokojninsko in invalidsko zavarovanje, oziroma s predpisi, ki urejajo zaposlitveno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidov.

- **Prepoved opravljanja dela preko polnega delovnega časa** (145. člen): delodajalec ne sme naložiti dela preko polnega delovnega časa delavki ali delavcu, ki dela krajši delovni čas v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali drugimi predpisi.
- **Trajanje letnega dopusta** (159. člen): invalidka ali invalid, delavka ali delavec z najmanj 60 % telesno okvaro ima pravico do najmanj treh dodatnih dni letnega dopusta.
- **Pravice delovnih invalidk in invalidov** (200. člen): delavki ali delavcu, pri katerem je ugotovljena preostala delovna zmožnost, mora delodajalec zagotoviti opravljanje drugega dela, ustreznega njegovi preostali delovni zmožnosti, opravljanje dela s krajšim delovnim časom glede na preostalo delovno zmožnost, poklicno rehabilitacijo, nadomestilo plače v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1) (Ur.l. RS, št. 109/2006-UPB4) – angleško Pension and Disability Insurance Act

- **Splošni pogoji za pridobitev pravic na podlagi invalidnosti** (66. člen): zavarovanka ali zavarovanec pravice na podlagi invalidnosti II. in III. kategorije, če ob nastanku invalidnosti še ni dopolnil starosti 63 let (moški) oziroma 61 let (ženska) in je vključen v obvezno zavarovanje ali ni vključen v obvezno zavarovanje (v tem primeru izpolnjevati pogoje zavarovalne oziroma pokojninske dobe za pridobitev pravice do invalidske pokojnine).
- **Invalidska pokojnina** (67. člen: pravico do nje pridobi zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost I. kategorije; zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije, in ni zmožen za drugo ustrezno delo brez poklicne rehabilitacije, le-ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 50 let; zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. ali III. kategorije, ki mu ni zagotovljena ustrezna zaposlitev oziroma prerazporeditev, ker je dopolnil 63 let starosti (moški) oziroma 61 let starosti (ženska).
- **Odmera invalidske pokojnine v primeru poškodbe pri delu ali poklicne bolezni** (74. člen): odmeri se od pokojninske osnove v enaki višini kot starostna pokojnina za pokojninsko dobo najmanj 40 let (moški) oziroma 38 let (ženska), brez zmanjšanja glede na starost ob upokojitvi.
- **Odmera invalidske pokojnine v primeru poškodbe izven dela ali bolezni** (75. člen): se odmeri od pokojninske osnove v odstotku, določenem glede na dopolnjeno pokojninsko dobo.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI) (Ur.l. RS, št. 16/2007-UPB2) – angleško Vocational Rehabilitation and Employment of Disabled Persons Act

Zakon ureja pravico do zaposlitvene rehabilitacije in nekatera vprašanja zaposlovanja invalidk in invalidov ter določa druge oblike, ukrepe in spodbude za zaposlovanje invalidk in invalidov ter način njihovega financiranja, vrste nadzora ter organe in institucije, pristojne za izvajanje zakona. Namen zakona je povečati zaposljivost invalidov in vzpostaviti pogoje za njihovo enakovredno udeležbo na trgu dela z odstranjevanjem ovir in ustvarjanjem enakih možnosti.

- **Prepoved diskriminacije** (5. člen): prepovedana je neposredna in posredna diskriminacija pri zaposlovanju invalidov, v času trajanja zaposlitve in v zvezi s prenehanjem zaposlitve ter v postopkih po tem zakonu.
- **Pravica do zaposlitvene rehabilitacije** (13. – 18. člen): zaposlitvena rehabilitacija je pravica invalida do posameznih storitev (svetovanje, spodbujanje in motiviranje invalidov k aktivni vlogi, priprava mnenja o ravni delovnih sposobnosti, znanj, delovnih navad in poklicnih interesov, pomoč pri sprejemanju lastne invalidnosti in seznanjanje o možnostih vključevanja

v usposabljanje in delo, pomoč pri izboru ustreznih poklicnih ciljev, razvijanje socialnih spretnosti in veščin, pomoč pri iskanju ustreznega dela oziroma zaposlitve, analiza konkretnega delovnega mesta in delovnega okolja invalida, izdelava načrta prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja invalida, izdelava načrta potrebne opreme in sredstev za delo, usposabljanje na konkretnem delovnem mestu oziroma v izbranem poklicu, spremljanje in strokovna pomoč pri usposabljanju in izobraževanju, spremljanje invalida na delovnem mestu po zaposlitvi, sprotno ocenjevanje uspešnosti rehabilitacijskega procesa, ocenjevanje doseganja delovnih rezultatov zaposlenih invalidov in opravljanje drugih storitev zaposlitvene rehabilitacije) v obsegu, na način in v trajanju, opredeljenem v rehabilitacijskem načrtu. Invalid, ki mu je priznana pravica do zaposlitvene rehabilitacije, ima pravico do storitev zaposlitvene rehabilitacije v skladu z odločbo in rehabilitacijskim načrtom, pravico in obveznost, da v zaposlitveni rehabilitaciji aktivno sodeluje, pravico do denarnih prejemkov… Denarni prejemki so: plačila stroškov javnega prevoza za invalida in njegovega spremljevalca oziroma spremljevalko, plačila stroškov bivanja v višini največ 20 % minimalne plače mesečno, če se storitve zaposlitvene rehabilitacije izvajajo več dni zaporedoma in če je otežen vsakodnevni prihod invalida k izvajalcu zaposlitvene rehabilitacije, denarnega prejemka za čas trajanja zaposlitvene rehabilitacije v višini 30 % minimalne plače mesečno, če se storitve zaposlitvene rehabilitacije izvajajo v obsegu najmanj 100 ur in če invalid ni prejemnik denarnega nadomestila ali denarne pomoči po predpisih iz naslova pravic brezposelnih oseb ali denarnega nadomestila po predpisih iz naslova invalidskega zavarovanja. Zaposlitvena rehabilitacija se izvaja kot javna služba v okviru mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, pri čemer se pri vzpostavitvi mreže upošteva število in potrebe invalidov glede na vrsto invalidnosti in regionalno pokritost z izvajalci storitev.

- **Programi socialne vključenosti** (35. člen): to so socialni programi, namenjeni podpori in ohranjanju invalidovih delovnih sposobnosti. V programe se vključujejo invalidi, ki zaradi invalidnosti niso zaposljivi. Programe socialne vključenosti izvajajo izvajalci, izbrani na javnem razpisu, sofinancirajo se iz proračuna Republike Slovenije.

- **Zaposlovanje invalidov – izenačevanje možnosti** (36. člen): invalidi se zaposlujejo v običajnem delovnem okolju, v invalidskih podjetjih ter v podporni in zaščitni zaposlitvi na delih, ki ustrezajo njihovim sposobnostim. Delodajalec, ki sklepa pogodbo o zaposlitvi z invalidom za dela, za katera je bil invalid pri istem delodajalcu že zaposlen, v novi pogodbi o zaposlitvi ne sme invalidu določiti poskusnega dela, saj se šteje, da ima invalid znanja in sposobnosti, ki so potrebna za opravljanje tega dela. Če se invalidu v času trajanja delovnega razmerja stanje njegove invalidnosti poslabša v primerjavi s stanjem invalidnosti ob sklenitvi delovnega razmerja, se takšno poslabšanje ob izpolnjevanju drugih pogojev šteje kot okoliščina, na podlagi katere se invalidu priznajo enake pravice, kot se po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in po predpisih o delovnih razmerjih priznajo delovnim invalidom.

- **Primerna delovna mesta za invalide** (37. člen): delodajalci so pri načrtovanju zaposlovanja in zaposlovanju invalidov dolžni upoštevati Kodeks Mednarodne organizacije dela o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu tako, da zagotavljajo enake možnosti invalidov, njihovo zaposlovanje in ohranitev njihove zaposlitve. Primerna delovna mesta za invalide so vsa delovna mesta, na katerih, ob upoštevanju izjave o varnosti z oceno tveganja, invalidnost ni ovira za enakovredno opravljanje dela. Delodajalci določijo v sistemizaciji delovnih mest primerna delovna mesta za invalide ter druge ukrepe za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu.

- **Pravica do sorazmernega dela nadomestil** (38. člen): invalid, ki prejema nadomestilo iz naslova invalidnosti oziroma brezposelnosti in se zaposli za krajši delovni čas od polnega, zadrži pravico do prejemanja sorazmernega dela tega nadomestila.

- **Redna odpoved pogodbe o zaposlitvi invalidu** (39. člen): delodajalec ne sme invalidu, ki nima statusa delovnega invalida, redno odpovedati pogodbe o zaposlitvi zaradi nesposobnosti, če ne dosega pričakovanih rezultatov in invalid teh rezultatov ne dosega zaradi invalidnosti. Takemu invalidu je delodajalec dolžan ponuditi sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas za dela, ki ustrezajo njegovi strokovni izobrazbi in usposobljenosti ter so v skladu z njegovo delovno zmožnostjo.

- **Način zagotovitve drugega ustreznega dela invalidu** (40. člen): delodajalec lahko invalidu odpove pogodbo o zaposlitvi iz poslovnega razloga oziroma delovnemu invalidu zaradi ugotovljene invalidnosti II. ali III. kategorije ali iz poslovnega razloga, če mu hkrati ponudi sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas na drugem ustreznem delu, ki ustreza invalidovi strokovni izobrazbi, usposobljenosti in delovni zmožnosti ali na podlagi sporazuma z drugim delodajalcem zagotovi, da mu drugi delodajalec ponudi sklenitev pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas na ustreznem delu pri njem.

- **Zaščitna zaposlitev** (41. člen): to je zaposlitev invalida na delovnem mestu in v delovnem okolju, prilagojenem delovnim sposobnostim in potrebam invalida, ki ni zaposljiv na običajnem delovnem mestu. Taka delovna mesta zagotavljajo zaposlitveni centri, tudi opravljanje dela invalida na domu je lahko opredeljeno kot zaščiteno delovno mesto. Zaposlitveni centri in invalidska podjetja morajo imeti najmanj pet zaposlenih.

- **Podporna zaposlitev** (48. – 50. člen): to je zaposlitev invalida na delovnem mestu v običajnem delovnem okolju s strokovno in tehnično podporo invalidu, delodajalcu in delovnemu okolju. Invalidu se lahko zagotavlja pri uvajanju v delo, na delovnem mestu in pri vključevanju v delovno okolje strokovna podpora z informiranjem, svetovanjem in usposabljanjem, osebno asistenco, spremljanjem pri delu, razvojem osebnih metod dela in ocenjevanjem njegove delovne uspešnosti ter tehnična podpora s prilagoditvijo delovnega mesta in sredstev za delo. Podporne storitve se lahko financirajo tudi iz sredstev proračuna Republike Slovenije.

- **Invalidsko podjetje** (52. člen): lahko posluje kot gospodarska družba, ki je organizirana in deluje kot kapitalska družba. Med celim poslovnim letom mora zaposlovati in usposabljati najmanj 40 % invalidov od vseh zaposlenih v družbi.

- **Dolžnost zaposlovanja invalidov – kvota** (62. – 65. člen): delodajalci, ki zaposlujejo najmanj 20 delavcev, razen tujih diplomatskih in konzularnih predstavništev, invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov, so dolžni zaposlovati invalide v okviru določenega deleža od celotnega števila zaposlenih delavcev. Kvoto določi Vlada Republike Slovenije, glede na dejavnost delodajalca je kvota lahko različna, vendar ne more biti nižja od 2 % in ne višja od 6 % od skupnega števila zaposlenih delavcev. V kvoto se vštevajo vsi invalidi, ki imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za najmanj 20 ur tedensko, invalid, zaposlen v podporni zaposlitvi, se šteje za dva zaposlena invalida. Za izpolnitev kvote šteje tudi sklenitev pogodbe o poslovnem sodelovanju z zaposlitvenim centrom oziroma invalidskim podjetjem. Delodajalec, ki ne izpolni kvote, je dolžan mesečno ob izplačilu plač obračunati in plačati v Sklad prispevek za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov v višini 70 % minimalne plače za vsakega invalida, ki bi ga bil dolžan zaposliti za izpolnitev predpisane kvote.

- **Vzpodbude za zaposlovanje invalidov** (67. – 70. člen): subvencije plač invalidom, plačilo stroškov prilagoditve delovnih mest in sredstev za delo invalidov, plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju, oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov, nagrade za preseganje kvote, letne nagrade delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov in druge vzpodbude na področju zaposlovanja invalidov in ohranjanja delovnih mest za invalide ter druge razvojne vzpodbude.

- **Subvencije plač invalidom** (68. člen): to je pravica invalida, zaposlenega na zaščitenem delovnem mestu, lahko pa tudi v podporni zaposlitvi in v invalidskem podjetju, ki jo uveljavlja invalid pri Skladu za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov zaradi doseganja nižjih delovnih rezultatov, ki so posledica njegove invalidnosti. Osnova za izračun subvencije je minimalna plača, višina subvencije plače invalida je odvisna od stopnje invalidnosti. Invalidi so upravičeni do naslednjih odstotkov subvencije plače od osnove iz prvega odstavka prejšnjega člena, glede na obliko zaposlitve: v zaščitni zaposlitvi od 30 % do 70 %, v podporni zaposlitvi od 5 % do 30 % in v invalidskem podjetju od 5 % do 30 %.

- **Plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo** (72. člen): na podlagi izdelanega načrta prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo lahko delodajalec, ki namerava zaposliti brezposelnega invalida, zaprosi za plačilo stroškov prilagoditve konkretnega delovnega mesta in sredstev za delo (največ 70 % dejanskih stroškov).

- **Plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju** (73. člen): na podlagi izdelanega individualiziranega načrta podpore invalidu in delodajalcu ima delodajalec pravico do plačila stroškov podpornih storitev v obsegu do 30 ur mesečno, če invalid nima več pravice do zaposlitvene rehabilitacije, če ima z njim sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas oziroma za določen čas najmanj 24 mesecev in če gre za zaposlenega invalida nad predpisano kvoto.

- **Oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje** (74. člen): delodajalci so za invalide, ki jih zaposlujejo nad predpisano kvoto in katerih invalidnost ni posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni pri istem delodajalcu, oproščeni plačila prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Sredstva pokriva Republika Slovenija iz proračuna.

IV. ENOSTARŠEVSKE DRUŽINE

Kazenski zakonik - KZ-1 (Ur. l. RS, št. 55/2008, 66/2008 popr., 39/2009) – angleško The criminal code

Neplačevanje preživnine (194. člen): kdor ne daje preživnine za osebo, ki jo po zakonu mora preživljati in za katero je višina njegove preživninske obveznosti določena z izvršilnim naslovom, čeprav bi to zmogel, se kaznuje z zaporom do enega leta. Kazen je višja, če je zaradi neplačevanja ogroženo ali bi lahko bilo ogroženo preživljanje upravičenke ali upravičenca ali če se storilec izmika dajati preživnino.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – ZSDP (Ur. l. RS, št. 97/2001, 76/2003, 110/2003-UPB1, 47/2006, 110/2006-UPB2, 10/2008)

Izjemna višina otroškega dodatka (66. člen): kadar otrok živi v eno starševski družini, se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 10 %. Enostarševska družina je skupnost enega od staršev z otroki, kadar roditeljsko pravico izvršuje sam.

Zakon o socialnem varstvu- ZSV (Ur. l. RS, št. -UPB2) – angleško Social Security Act

Denarna socialna pomoč (25.a člen): višina minimalnega dohodka za enostarševsko družino se poveča za 30 % osnovnega zneska minimalnega dohodka (do denarne socialne pomoči so upravičene osebe, ki nimajo dohodkov ali pa so ti pod zgornjo višino)

Zakon o javnem jamstvenem in preživninskem skladu Republike Slovenije - ZJSRS (Ur. l. RS, št. 78/2006-UPB2) – angleško Guarantee and Alimony Fund of the Republic of Slovenia Act

Zakon daje podlago za ustanovitev Javnega jamstvenega in preživninskega sklada Republike Slovenije - za poravnavo obveznosti iz naslova pravic otrok v primeru neizplačevanja preživnin. Sredstva za kritje pravic otrok do nadomestila neplačane preživnine pridobiva sklad iz državnega proračuna in z izterjavo terjatev.

- **Pravica otroka do nadomestila preživnine** (21.a člen): to pravico ima otrok, ki mu je s pravnomočno sodbo ali začasno odredbo sodišča oziroma z dogovorom pri centru za socialno delo določena preživnina, ki je zavezanec ne plačuje, je državljan Republike Slovenije in ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, je tujec in ima stalno bivališče v Republiki Sloveniji, če je tako določeno z meddržavnim sporazumom ali ob pogoju vzajemnosti, še ni star 18 let.
- **Neplačevanje in neredno plačevanje preživnine** (21.b člen): če preživnina ni plačana zaporedoma tri mesece ali če jo preživninski zavezanec plačuje neredno (če preživninski zavezanec dolguje skupaj vsaj znesek treh povprečnih mesečnih preživnin v zadnjih 12 mesecih pred vložitvijo zahtevka).
- **Pravica do nadomestila preživnine** (21.c člen): pripada otroku, če je postopek izvršbe neuspešno zaključen ali če postopek izvršbe traja več kot tri mesece.

V. SKRB ZA OTROKE

1. PREDNOSTI VPISA V VRTEC (OLAJŠAVE PLAČILA)

Zakon o vrtcih – ZVt (Ur. l. RS, št. 12/1996, 44/2000, 78/2003, 113/2003-UPB1, 72/2005, 100/2005-UPB2, 25/2008, 36/2010) – angleško Kindergarten Act

- **Vpis in sprejem otrok** (20. člen): prednost pri sprejemu v vrtec ima otrok, za katerega starši predložijo potrdilo centra za socialno delo o ogroženosti zaradi socialnega položaja družine, ter otrok s posebnimi potrebami.

Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih (Ur. l. RS, št. 44/1996, 1/1998, 84/1998, 44/2000, 102/2000, 111/2000, 92/2002, 120/2003, 110/2005, 45/2006, 129/2006)

- **Plačilo vrtca in oprostitev plačila za drugega in nadaljnje otroke** (2. - 4. člen): ceno programov predšolske vzgoje krijejo starši oziroma zakoniti zastopniki otroka in občina (občina krije del cene za otroke, katerih starši imajo na njenem območju stalno prebivališče, otroke, ki imajo na njenem območju stalno prebivališče skupaj z enim od staršev, otroke tujcev, katerih vsaj eden od staršev ima na njenem območju začasno prebivališče in je zavezanec za dohodnino v Republiki Sloveniji). Plačilo staršev določi občina na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, upoštevaje bruto mesečni dohodek na družinskega člana v primerjavi s povprečno bruto plačo na zaposlenega v Republiki Sloveniji in upoštevaje premoženje družine. V posameznem plačilnem razredu plačajo starši določen odstotek cene programa – najvišji delež je 80 % (če znaša bruto mesečni dohodek na družinskega člana več kakor 110 % bruto povprečne plače na zaposlenega v RS v preteklem koledarskem letu). Plačilo 80 % cene je polno plačilo. Če je v vrtec vključen več kot en otrok iz družine, starši za starejšega otroka plačujejo za en razred nižjo ceno, za mlajše otroke pa so plačila oproščeni.
- **Oprostitev plačila** (22. člen): če starši prejemajo denarno socialno pomoč, so oproščeni plačila vrtca.

2. OTROŠKI DODATEK

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih – ZSDP (Ur. l. RS, št. 97/2001, 76/2003, 110/2003-UPB1, 47/2006, 110/2006-UPB2, 10/2008)

- **Otroški dodatek** (65. in 70. člen): z otroškim dodatkom se staršem oziroma otroku zagotovi dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje, kadar dohodek na družinskega člana ne presega zgornje meje dohodkovnega razreda po tem zakonu (do 99 % dohodka na družinskega člana ali članico v % povprečne plače v Republiki Sloveniji). Višina otroškega dodatka se določi glede na uvrstitev družine v dohodkovni razred. Pravico do otroškega dodatka ima eden od staršev oziroma druga oseba za otroka s prijavljenim prebivališčem v Republiki Sloveniji. Otrok, ki je upravičen do otroškega dodatka, je oseba do dopolnjenega 18. leta starosti, starejša oseba pa, če se šola, dokler ima status učenca, dijaka, vajenca ali študenta, vendar najdalj do dopolnjenega 26. leta starosti. Izjemoma tudi dlje.

- **Izjemna višina otroškega dodatka** (66. člen): kadar otrok živi v eno starševski družini, se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 10 %. Eno starševska družina je skupnost enega od staršev z otroki, kadar roditeljsko pravico izvršuje sam. Če predšolski otrok ni vključen v predšolsko vzgojo v skladu s predpisi, ki urejajo vrtce, se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 20 %.

3. DEFINICIJA ENOSTARŠEVSKE DRUŽINE IN UGODNOSTI, KI JIH IMAJO STARŠI SAMOHRANILCI

Definicija obstaja v 66. členu Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, in sicer je enostarševska družina skupnost enega od staršev z otroki, kadar roditeljsko pravico izvršuje sam.

Ugodnosti:

- Pri vpisu otroka v vrtec občine praviloma enostarševskim družinam dodelijo večje število točk kakor dvostarševskim družinam (vsaka občina ima svoj pravilnik o vpisu otrok vrtec, v katerem določi tudi prednostne kriterije);
- Kadar otrok živi v enostarševski družini, se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 10 % (66. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih);
- Kriteriji za določitev presežnih delavk in delavcev (100. člen Zakona o delovnih razmerjih): če gre za edinega hranitelja družine z mladoletnimi otroki, to ne sme biti kriterij za določanje presežnih delavcev;
- Enemu od delavcev – staršev (190. člen Zakona o delovnih razmerjih), ki ima otroka, mlajšega od sedem let ali hudo bolnega otroka ali otroka s telesno ali duševno prizadetostjo, in ki živi sam z otrokom in skrbi za njegovo vzgojo in varstvo, se sme naložiti, da opravlja nadurno delo ali delo ponoči, samo po njegovem predhodnem pisnem soglasju.

VI. ZAPOSLOVANJE

Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007 - 2013

Program je sprejet na podlagi Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. l. RS, št. 107/2006), sredstva za financiranje se zagotavljajo iz proračuna. Vsebuje štiri ukrepe s posameznimi aktivnostmi, ki predstavljajo osnovna področja za natančnejše instrumente oziroma programe poseganja na trg dela. Glavni izzivi na področju zaposlovanja in brezposelnosti, s katerim se je Slovenija odzvala s predvidenimi ukrepi aktivne politike zaposlovanja, so: visok delež dolgotrajno brezposelnih, strukturna brezposelnost (slaba izobrazbena sestava brezposelnih, visok delež brezposelnih brez oziroma z nizko izobrazbo), izredno nizka stopnja zaposlenih starejših (55–64 let), sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let), naraščajoče število brezposelnih oseb z višjo in visoko izobrazbo, povečevanje brezposelnosti žensk.
Aktivnosti so namenjene vsem, ki se prijavijo v register brezposelnih oseb pri Zavodu za zaposlovanje, pa tudi drugim aktivnim in neaktivnim posameznicam in posameznikom na trgu dela. Prednostne ciljne skupine za vključevanje v programe se morajo ujemati z reševanjem zaznanih poglavitnih problemov na slovenskem trgu dela. Pri izvajanju programa se upošteva tudi regijski prijem, tako da se sredstva prednostno namenijo za območja z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti.
Ukrepi in aktivnosti:

- svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve (poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje in motiviranje, pomoč pri iskanju zaposlitve, razvoj in izvajanje novih oblik pomoči ter predstavitev),
- usposabljanje in izobraževanje (programi institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije, programi praktičnega usposabljanja, programi izobraževanja, usposabljanje in izobraževanje zaposlenih, preventivni in inovativni projekti na trgu dela),
- spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja (spodbujanje samozaposlovanja, subvencije za zaposlitev teže zaposljivih skupin brezposelnih oseb, povračilo stroškov dela, spodbujanje prilagodljivosti delovne sile in podjetij, ohranitev delovnih mest)
- programi za povečevanje socialne vključenosti (spodbujanje socialnega vključevanja in delovne aktivnosti, spodbujanje zaposlitvenih zmogljivosti, inovativni programi za pospeševanje socialnega vključevanja in boja proti zapostavljanju na trgu dela).

Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja

Prednost pri vključevanju v ukrepe aktivne politike zaposlovanja (APZ) imajo osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben ukrep APZ. Denarne dajatve udeležencem so: dodatek za aktivnost, dodatek za prevoz, nadomestilo življenjskih stroškov, obvezno zdravstveno zavarovanje in stroški predhodnega zdravniškega pregleda.

Zakon o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/2002, 103/2007, angleško Employment Relationship Act)

- **Izobraževanje delavcev** (172. člen): delavec ima pravico in dolžnost do stalnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja v skladu s potrebami delovnega procesa, z namenom ohranitve oziroma širitve sposobnosti za opravljanje dela po pogodbi o zaposlitvi, ohranitve zaposlitve ter povečanja zaposljivosti. Delodajalec je dolžan zagotoviti izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje delavcev, če tako zahtevajo potrebe delovnega procesa ali če se je z izobraževanjem, izpopolnjevanjem ali usposabljanjem možno izogniti odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti ali poslovnega razloga. V

skladu s potrebami izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja delavcev ima delodajalec pravico delavca napotiti na izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje, delavec pa ima pravico, da sam kandidira.

- **Pravica do odsotnosti z dela zaradi izobraževanja** (173. člen): delavec, ki se izobražuje, izpopolnjuje ali usposablja v interesu delodajalca, kot tudi delavec, ki se izobražuje, izpopolnjuje ali usposablja v lastnem interesu, ima pravico do odsotnosti z dela zaradi priprave oziroma opravljanja izpitov.

Zakon o socialnem varstvu- ZSV (Ur. l. RS, št. 3/2007 -UPB2) – angleško Social Security Act

- **Spodbujanje zaposlovanja upravičencev do denarne socialne pomoči** (36.a člen): delodajalec, ki za nedoločen čas ali za določen čas najmanj enega leta zaposli dolgotrajno brezposelno osebo, ki je v zadnjih 16 mesecih najmanj 12 mesecev prejemala denarno socialno pomoč, lahko ob izpolnjevanju pogojev, določenih s predpisi na področju zaposlovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti in s Programom ukrepov aktivne politike zaposlovanja, pridobi subvencijo, s katero se na teh pravnih podlagah spodbuja zaposlovanje težje zaposljivih oseb.
- **Delovne obveznosti prejemnika denarne socialne pomoči** (36.b člen): upravičenec do denarne socialne pomoči, ki je brezposelna oseba, je v času prejemanja denarne socialne pomoči dolžan sprejeti vsako zaposlitev, delo po podjemni pogodbi ali pogodbi o naročilu avtorskega dela, po treh mesecih prejemanja denarne socialne pomoči pa tudi primerno začasno ali občasno humanitarno ali drugo podobno delo, ki mu jo ponudi oziroma na katero ga napoti Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

VII. STANOVANJE

Stanovanjski zakon – SZ-1 (Ur. l. RS, št. 69/2003) – angleško Housing Act

- **Oddajanje neprofitnega stanovanja v najem** (87. člen): kadar neprofitno najemno stanovanje oddaja občina, država, javni stanovanjski sklad ali neprofitna stanovanjska organizacija, se postopek dodelitve stanovanja v najem začne na podlagi javnega razpisa. Pogoji in merila za dodelitev takšnega stanovanja se določijo tako, da ima pri dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem prednost ena ali več kategorij prosilcev kot, na primer, družine z več otroki, družine z manjšim številom zaposlenih, mladi in mlade družine, invalidi in družine z invalidnim članom, državljani z daljšo delovno dobo, ki so brez stanovanja ali pa so podnajemniki, ter prosilci, ki so glede na poklic ali dejavnost, katero opravljajo, pomembni za posamezno lokalno skupnost, kar mora lokalna skupnost posebej opredeliti v razpisu.
- **Dodeljevanje bivalnih enot** (88. člen): kadar dodeljuje bivalne enote za začasno reševanje stanovanjskih potreb socialno ogroženih oseb občina, država, javni stanovanjski sklad ali neprofitna stanovanjska organizacija, odda tako bivalno enoto v najem na podlagi seznama upravičenk in upravičencev do dodelitve take bivalne enote. Ko je zagotovljena bivalna enota, se jo po ponovni preveritvi upravičenosti do dodelitve odda v najem tistemu, katerega socialna problematika je najtežja in je površina primerna glede na število družinskih članic in članov, s sklenitvijo najemne pogodbe za določen čas. Postopek se lahko začne na zahtevo stranke ali po uradni dolžnosti.
- **Občinski stanovanjski program** (156. člen): stanovanjska politika občine – med drugim – zajema posebne stanovanjske programe v občini, ki upoštevajo arhitektonske in druge posebnosti pri zagotavljanju stanovanj za invalide.

Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem (Ur.l. RS, št. 14/2004, 62/2006, 11/2009) – angleško Rules on renting non-profit apartments

- **Splošni pogoji za upravičenost do dodelitve neprofitnega stanovanja** (3. člen): žrtve nasilja v družini z začasnim bivanjem v materinskih domovih in zatočiščih - varnih hišah, zavetiščih, centrih za pomoč žrtvam kaznivih dejanj, lahko sodelujejo na razpisu za oddajo neprofitnih stanovanj tudi v kraju začasnega bivališča. Invalidi, ki so trajno vezani na uporabo invalidskega vozička ali trajno pomoč druge osebe, lahko ne glede na kraj stalnega prebivališča, zaprosijo za pridobitev neprofitnega stanovanja tudi v drugi občini, kjer so večje možnosti za zaposlitev ali kjer jim je zagotovljena pomoč druge osebe in zdravstvene storitve.
- **Prednostne kategorije prosilcev** (6. člen): pri razreševanju vlog za pridobitev neprofitnega stanovanja imajo prednost družine z več otroki, družine z manjšim številom zaposlenih, mladi in mlade družine, invalidi in družine z invalidnim članom in državljani z daljšo delovno dobo, ki so brez stanovanja ali pa so podnajemniki, žrtve nasilja v družini, osebe s statusom žrtve vojnega nasilja ter prosilci, ki so glede na poklic ali dejavnost, katero opravljajo, pomembni za občino, kar mora občina posebej opredeliti v razpisu.
- **Prednost pri dodelitvi neprofitnega stanovanja** (8. člen): imajo tisti prosilci, ki imajo slabše stanovanjske razmere, večje število družinskih članov ter živijo v slabših socialno zdravstvenih razmerah.
- **Odprava arhitektonskih ovir** (16. člen): če je neprofitno stanovanje namenjeno invalidu oziroma družini z invalidnim članom, ki mu je otežkočeno oziroma preprečeno normalno gibanje, je potrebno ob dodelitvi neprofitnega stanovanja upoštevati potrebo po odpravi arhitektonskih ovir v stanovanju ali pri dostopu ali izhodu iz stanovanjske stavbe, kakor tudi zadostne površine za gibanje z invalidskim vozičkom.
- **Izjemna dodelitev neprofitnega stanovanja** (29. člen): občine in javni stanovanjski skladi v primeru rušenja, prenove ter elementarne in druge nesreče lahko prizadetemu v nesreči, če ne razpolagajo z bivalnimi enotami, namenjenimi začasnemu reševanju stanovanjskih potreb

socialno ogroženih oseb, dodelijo neprofitno stanovanje v najem za določen čas, do odprave posledic nesreče, na podlagi odločitve župana oziroma direktorja javnega stanovanjskega sklada. Na podlagi odločitve župana oziroma direktorja javnega stanovanjskega sklada se lahko po poprejšnjem mnenju Centra za socialno delo dodeli neprofitno stanovanje za določen čas tudi družini, kjer je začasna preselitev potrebna zaradi varstva interesov otrok.

VIII. DOSTOPNE PRAVICE

Katere brezplačne storitve obstajajo (iz državnega proračuna) in kateri mehanizmi zagotavljanja storitev obstajajo

<u>Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih</u> – ZSDP (Ur. l. RS, št. 97/2001, 76/2003, 110/2003-UPB1, 47/2006, 110/2006-UPB2, 10/2008)

- **Plačilo prispevkov v primeru štirih ali več otrok** (48.c člen): eden od staršev, ki zapusti trg dela zaradi nege in varstva štirih ali več otrok, ima pravico do plačila prispevkov za socialno varnost od minimalne plače do dopolnjenega desetega leta starosti najmlajšega otroka.

- **Starševski dodatek** (58., 59. in 61. člen): starševski dodatek je denarna pomoč staršem, kadar po rojstvu otroka le-ti niso upravičeni do starševskega nadomestila. Pravico do starševskega dodatka ima mati 77 dni od rojstva otroka, če imata mati in otrok stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in sta državljana Republike Slovenije. Po 77. dnevu od rojstva otroka pa ima pravico do starševskega dodatka smiselno pod enakimi pogoji eden od staršev, o čemer se starša pisno dogovorita pred uveljavljanjem pravice. Pravica do starševskega dodatka traja 365 dni od rojstva otroka.

- **Pomoč ob rojstvu otroka** (63. in 64. člen): pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek, namenjen nakupu opreme za novorojenko ali novorojenca. Namesto denarnega prejemka se lahko v enaki vrednosti zagotovi oprema za novorojenko ali novorojenca v obliki zavitka. Pravico do pomoči ob rojstvu otroka ima vsak otrok, katerega mati ali oče imata stalno prebivališče v Republiki Sloveniji.

- **Otroški dodatek** (65. in 70. člen): z otroškim dodatkom se staršem oziroma otroku zagotovi dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje, kadar dohodek na družinskega člana ne presega zgornje meje dohodkovnega razreda po tem zakonu (do 99 % dohodka na družinskega člana ali članico v % povprečne plače v Republiki Sloveniji). Višina otroškega dodatka se določi glede na uvrstitev družine v dohodkovni razred. Pravico do otroškega dodatka ima eden od staršev oziroma druga oseba za otroka s prijavljenim prebivališčem v Republiki Sloveniji. Otrok, ki je upravičen do otroškega dodatka, je oseba do dopolnjenega 18. leta starosti, starejša oseba pa, če se šola, dokler ima status učenca, dijaka, vajenca ali študenta, vendar najdalj do dopolnjenega 26. leta starosti. Izjemoma tudi dlje.

- **Izjemna višina otroškega dodatka** (66. člen): kadar otrok živi v eno starševski družini, se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 10 %. Eno starševska družina je skupnost enega od staršev z otroki, kadar roditeljsko pravico izvršuje sam. Če predšolski otrok ni vključen v predšolsko vzgojo v skladu s predpisi, ki urejajo vrtce, se posamezni znesek otroškega dodatka poveča za 20 %.

- **Dodatek za veliko družino** (76. člen): dodatek za veliko družino je letni prejemek namenjen družini z s tremi ali več otroki. Pravico do dodatka za veliko družino ima eden od staršev, če imajo eden od staršev in otroci skupno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji.

- **Dodatek za nego otroka** (80. člen): dodatek za nego otroka je denarni dodatek za otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo in je namenjen kritju povečanih življenjskih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva takega otroka. Pravica se uveljavlja na podlagi mnenja zdravniške komisije.

- **Delno plačilo za izgubljeni dohodek** (84., 85. in 87. člen): je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka. Pravico do delnega plačila ima tudi eden od staršev, ki neguje in varuje dva ali več otrok z

zmerno oziroma težjo motnjo v duševnem razvoju ali zmerno oziroma težjo gibalno oviranostjo. Mesečna višina delnega plačila za izgubljeni dohodek je minimalna plača. Če eden od staršev dela s krajšim delovnim časom, mu pripada sorazmerni del delnega plačila za izgubljeni dohodek. Upravičenke in upravičenci do delnega plačila za izgubljeni dohodek so obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovani, zavarovani za primer brezposelnosti in za starševsko varstvo. Prispevek zavarovanca plačuje upravičenec, prispevek delodajalca plačuje Republika Slovenija. Pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek ima eden od staršev, če imata otrok in eden od staršev stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in sta državljana Republike Slovenije, o pravici se odloči na podlagi mnenja zdravniške komisije. Pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek ima eden od staršev, dokler so izpolnjeni pogoji oziroma najdalj do 18. leta starosti otroka.

Zakon o socialnem varstvu- ZSV (Ur. l. RS, št. 3/2007-UPB2) – angleško Social Security Act

Pravice iz socialnega varstva obsegajo storitve in ukrepe, namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk in težav posameznic in posameznikov, družin in skupin prebivalstva ter denarno socialno pomoč, namenjeno tistim posameznicam in posameznikom, ki si sami materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati.

- **Prva socialna pomoč** (12. člen): obsega pomoč pri prepoznavanju in opredelitvi socialne stiske in težave, oceno možnih rešitev ter seznanitev upravičenke ali upravičenca (vsakogar, ki se znajde v socialni stiski) o vseh možnih oblikah socialno varstvenih storitev in dajatev, ki jih lahko uveljavi ter o obveznostih, ki so povezane z oblikami storitev in dajatev, kakor tudi seznanitev o mreži in programih izvajalcev, ki nudijo socialno varstvene storitve in dajatve.
- **Osebna pomoč** (13. člen): obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da bi osebi (vsakomur, ki se znajde v socialni stiski in težavi) omogočili razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter izboljšanje socialnih zmožnosti.
- **Pomoč družini** (15. člen): obsega pomoč za dom, pomoč na domu in socialni servis, strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi članicami oziroma člani ter pri skrbi za otroke in usposabljanje družine za opravljanje njene vloge v vsakdanjem življenju. Pomoč družini na domu obsega socialno oskrbo upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ter v drugih primerih, ko socialna oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo. Socialni servis obsega pomoč pri hišnih in drugih opravilih v primeru otrokovega rojstva, bolezni, invalidnosti, starosti, v primeru nesreč ter v drugih primerih, ko je ta pomoč potrebna za vključitev osebe v vsakdanje življenje.
- **Institucionalno varstvo** (16. člen): obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičenkam in upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo.
- **Vodenje in varstvo** (17. člen): obsegata organizirano celovito skrb za odraslo telesno in duševno prizadeto osebo, razvijanje individualnosti in harmoničnega vključevanja v skupnost in okolje. Zaposlitev pod posebnimi pogoji obsega take oblike dela, ki omogočajo prizadetim ohranjanje pridobljenih znanj ter razvoj novih sposobnosti.
- **Pomoč delavkam in delavcem v podjetjih, zavodih ter pri drugih delodajalcih** (18. člen): obsega svetovanje in pomoč pri reševanju težav, ki jih imajo delavci v zvezi z delom v delovni sredini in ob prenehanju delovnega razmerja ter pomoč pri uveljavljanju pravic iz zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter otroškega in družinskega varstva.
- **Družinska pomočnica ali pomočnik** (18.a - 18.r člen): pravico do izbire družinskega pomočnika ima polnoletna oseba s težko motnjo v duševnem razvoju ali polnoletna težko

gibalno ovirana oseba, ki potrebuje pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb (invalidna oseba). Invalidna oseba v primeru izbire družinskega pomočnika obdrži pravico do dodatka za tujo nego in pomoč oziroma dodatka za pomoč in postrežbo. Invalidna oseba in njeni zavezanci za preživljanje so dolžni občini, ki financira pravice družinskega pomočnika, redno za tekoči mesec povrniti sredstva oziroma del sredstev, ki jih občina namenja za pravice družinskega pomočnika. Pravice družinskega pomočnika se dodatno financirajo s sredstvi invalidne osebe do višine njene plačilne sposobnosti in s sredstvi v višini prispevka zavezancev. Kadar ta sredstva, skupaj s sredstvi iz tretjega odstavka tega člena ne zadostujejo za financiranje pravic družinskega pomočnika, razliko doplača občina. Družinski pomočnik je oseba, ki invalidni osebi nudi pomoč, ki jo potrebuje. Družinski pomočnik je lahko le oseba, ki se je z namenom, da bi postala družinski pomočnik, odjavila iz evidence brezposelnih oseb ali je zapustila trg dela. Družinski pomočnik je lahko tudi oseba, ki je v delovnem razmerju s krajšim delovnim časom od polnega delovnega časa pri delodajalcu. Družinski pomočnik je lahko oseba, ki ima isto stalno prebivališče kot invalidna oseba, oziroma eden od družinskih članov invalidne osebe.

- **Denarna socialna pomoč** (19. – 21. člen): z njo se upravičencu za čas bivanja v Republiki Sloveniji zagotavljajo sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje. besedilu: minimalni dohodek). Do denarne socialne pomoči so upravičene osebe, ki si zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogle oziroma ne morejo vplivati.
- **Izredna denarna socialna pomoč** (31.b člen): se lahko dodeli samski osebi oziroma družini, če se ugotovi, da se je samska oseba oziroma družina iz razlogov, na katere ni mogla oziroma ne more vplivati, znašla v položaju materialne ogroženosti. Lahko se dodeli v enkratnem znesku ali za obdobje, kadar center za socialno delo ugotovi, da gre za materialno ogroženost, ki bo trajala več kot dva meseca (izredna pomoč).
- **Financiranje socialno varstvene dejavnosti iz proračuna Republike Slovenije** (98. člen): dejavnosti, potrebne za delovanje in razvoj sistema socialnega varstva, socialna preventiva, prva socialna pomoč, pomoč družini za dom, izvrševanje javnih pooblastil, institucionalno varstvo, razen stroškov storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila, vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji, denarne socialne pomoči, osebna pomoč, razvojni in dopolnilni programi, pomembni za državo, in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.
- **Financiranje socialno varstvene dejavnosti iz proračuna občine** (99. člen): pravice družinskega pomočnika, pomoč družini na domu, najmanj v višini 50% subvencije k ceni storitve in v višini, za katero je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila, pomoč pri uporabi stanovanja (najemnina) pod posebnimi pogoji, stroški storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila, razvojni in dopolnilni programi, pomembni za občino in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.
- **Plačilo storitev** (100. in 100.a člen): upravičenci in drugi zavezanci so dolžni plačati vse po tem zakonu opravljene storitve, razen storitev socialne preventive, prve socialne pomoči in institucionalnega varstva v socialno varstvenih zavodih za usposabljanje, ki so za vse upravičence brezplačne. Občina lahko določi dodatne oprostitve pri plačilu stroškov za pomoč na domu in pri plačilu storitev v zavodih za odrasle.

<u>Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev</u> (ZUPJS) (Uradni list, RS, št. 62/2010 – angleško Exercise of Rights to Public Funds Act) – uporaba od 1. 1. 2012 dalje

- **Vrste pravic in subvencij** (6. člen): 1. znižanje plačila za programe vrtcev; 2. dodatna subvencija malice za učence in dijake; 3. subvencija kosila za učence; 4. subvencija prevozov za dijake in študente; 5. oprostitev plačil socialnovarstvenih storitev; 6. prispevek k plačilu

sredstev, namenjenih za plačilo oziroma doplačilo pravic družinskega pomočnika; 7. subvencija najemnine neprofitnega najemnega stanovanja, namenskega najemnega stanovanja, bivalne enote, tržnega najemnega in hišniškega stanovanja; 8. pravica do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev; 9. pravica do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje za državljanke in državljane Republike Slovenije s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki niso zavarovanci iz drugega naslova.

- **Otroški dodatek** (22. člen): pravico do otroškega dodatka ima eden izmed staršev oziroma druga oseba za otroka s prijavljenim prebivališčem v Republiki Sloveniji, in sicer do 18. leta starosti otroka, pod pogojem, da ne presega 99 % dohodka na družinskega člana ali članico v % povprečne plače v Republiki Sloveniji
- **Državna štipendija** (23. člen): državljanke in državljani Republike Slovenije, ki so starejši od 18 let in izpolnjujejo druge pogoje po zakonu, ki ureja štipendiranje, in pri katerih povprečni mesečni dohodek na osebo v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ne presega 64 % neto povprečne plače na osebo v istem obdobju.
- **Znižanje plačila vrtca** (24. člen): če je povprečni mesečni dohodek na osebo več kakor 99 % neto povprečne plače v Republiki Sloveniji, starši plačajo 77 % cene programa (po starem zakonu 80 % pri preseganju 110 % povprečne plače). Če je povprečni mesečni dohodek na osebo manj kakor 18 % neto povprečne plače v Republiki Sloveniji, starši vrtca ne plačajo. Plačila vrtca so v celoti oproščeni tudi rejenci, ceno programa, v katerega je otrok vključen, pa krije občina, v kateri ima rejenec stalno prebivališče.
- **Subvencija malice za učence in dijake** (25. člen): če znaša povprečni mesečni dohodek na osebo do 42 % povprečne neto plače, je dodatna subvencija za dijaka in učenca 1/3 deleža celotne malice, pri nad 42 % do 64 % pa za dijaka 1/6, za učenca nič
- **Subvencija kosila za učence** (26. člen): subvencija v višini cene kosila pripada učencem, pri katerih povprečni mesečni dohodek na osebo ne presega 18% neto povprečne plače.
- **Subvencija prevozov za dijake in študente** (27. člen): dijakom in študentom, katerih povprečni mesečni dohodek na osebo ne presega 30 % neto povprečne plače, pripada subvencija v višini 50 %, najnižja subvencija je 7 % za dijake in študente, katerih povprečni mesečni dohodek a osebo presega 64 % neto povprečne plače. Zakon določa tudi pogoje za višje subvencije. Osebi, ki je z odločbo o usmeritvi opredeljena kot težje ali težko gibalno ovirana (ne more uporabljati javnega prevoza oziroma potrebuje prilagojen prevoz), pripada brezplačen prilagojen prevoz.
- **Subvencije najemnin** (28. člen): do subvencioniranja najemnine je upravičen najemnik v neprofitnem stanovanju, namenskem najemnem stanovanju, bivalni enoti, tržnem najemnem in hišniškem stanovanju. Meja dohodkov za ugotavljanje upravičenosti do subvencije najemnine je ugotovljeni dohodek najemnika in oseb, ki so navedene v najemni pogodbi, ki ne presega višine njihovega minimalnega dohodka, povečanega za 30 % ugotovljenega dohodka, in za znesek neprofitne najemnine ali za znesek priznane neprofitne najemnine pri tržnih in hišniških stanovanjih.
- **Pravica do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev** (29. člen): pravico do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev imajo zavarovanci in po njih zavarovani družinski člani na podlagi upravičenja do denarne socialne pomoči oziroma ob izpolnjevanju pogojev za pridobitev denarne socialne pomoči, razen v primeru, če upravičenec izpolnjuje pogoje za pridobitev varstvenega dodatka, pod pogojem, da navedenih pravic nimajo zagotovljenih v celoti iz obveznega zdravstvenega zavarovanja ali iz drugega naslova.
- **Pravica do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje** (30. člen): državljani Republike Slovenije so upravičeni do kritja prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje, če so upravičeni do denarne socialne pomoči ali izpolnjujejo pogoje za pridobitev denarne socialne pomoči, pri čemer se krivdni razlogi za uveljavljanje denarne socialne pomoči ne upoštevajo, in imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji ter niso zavarovanci iz drugega naslova, določenega z zakonom, ki ureja zdravstveno zavarovanje.

- **Možnost v izjemnih primerih** (31. člen): Center za socialno delo lahko v izjemnih primerih pri določitvi znižanja plačila vrtca na podlagi podatkov iz uradnih zbirk podatkov in drugih podatkov poleg dohodka in premoženja, ki ga določa ta zakon, ter drugih pogojev, ki jih določajo predpisi, ki urejajo vzgojo in izobraževanje, upošteva tudi druga dejstva in okoliščine, ki odražajo dejanski socialni in materialni položaj vseh oseb, zaradi česar bi plačilo vrtca ogrozilo socialno varnost oseb ali iz drugih pomembnih razlogov, in določi nižje plačilo programa za vrtce, kot je določeno v 24. členu tega zakona. Center za socialno delo lahko v izjemnih primerih, na predlog vzgojno-izobraževalnega zavoda ali vlagatelja, pri ugotavljanju upravičenosti do subvencije malice za učence in dijake ter subvencije kosila za učence poleg dohodka in premoženja, ki ga določa ta zakon, upošteva tudi druga dejstva in okoliščine, ki odražajo dejanski socialni in materialni položaj učenca oziroma dijaka, in ki nastopijo zaradi dolgotrajne bolezni ali smrti v družini, nenadne izgube zaposlitve staršev ter naravne ali druge nesreče. V tem primeru je višina subvencije malice za učenca oziroma dijaka 1/3 cene malice, višina subvencije kosila za učence pa v višini cene kosila.

Zakon o brezplačni pravni pomoči (Ur.l. RS, št. 48/2001, 50/2004, 96/2004-UPB1, 23/2008) – angleško Free Legal Aid Act

- **Brezplačna pravna pomoč** (1. člen): zagotavlja uresničevanje pravice do sodnega varstva po načelu enakopravnosti. Pri tem se upošteva socialni položaj osebe, ki si brez škode za svoje preživetje in preživetje svoje družine te pravice ne bi mogla zagotoviti.
- **Upravičenke in upravičenci do brezplačne pravne pomoči** (10. člen): med drugim so to državljanke in državljani Republike Slovenije, ki v Republiki Sloveniji stalno prebivajo, tujke in tujci z dovoljenjem za stalno ali začasno prebivanje v Republiki Sloveniji in osebe brez državljanstva, ki zakonito prebivajo v Republiki Sloveniji.
- **Prošnja za dodelitev brezplačne pravne pomoči** (34. člen): vloži se pri pristojnem sodišču ali na okrajnem sodišču, na območju katerega ima stalno ali začasno prebivališče oziroma sedež. Predsednik okrajnega sodišča mora zagotoviti, da se prejete prošnje nemudoma posredujejo pristojnemu sodišču.

Zakon o urejanju trga dela – ZUTD (Ur.l. RS, št. 80/2010) – angleško Labour market regulation act

(Zakon velja od 1. 1. 2011, nekateri ukrepi začnejo veljati 1. 1. 2012)

Zakon ureja ukrepe države na trgu dela, s katerimi se zagotavljata izvajanje storitev javne službe na področju zaposlovanja in ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter delovanje sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, določajo izvajalci ukrepov, predpisujejo pogoji in postopki za uveljavljanje posameznih pravic in storitev, urejajo način financiranja ukrepov ter spremljanje, vrednotenje in nadzor nad njihovim izvajanjem ter ureja zagotavljanje dela delavcev drugemu uporabniku.

- **Dodatek za aktivnost in nadomestilo stroškov** (17. člen): v zvezi z iskanjem zaposlitve in vključevanjem v storitev se lahko zagotavljata dodatek za aktivnost in nadomestilo za potne in poštne stroške za celotno ali delno pokrivanje nastalih stroškov (velja za brezposelne osebe, prijavljene na Zavodu za zaposlovanje)
- **Spodbude za zaposlovanje** (32. člen): so namenjene predvsem povečanju zaposlitvenih možnosti ranljivih skupin brezposelnih oseb. Izvajajo se v obliki subvencij za zaposlitev. V spodbude za zaposlovanje se poleg ranljive skupine brezposelnih oseb vključujejo tudi iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena.
- **Kreiranje delovnih mest** (33. člen): je namenjeno spodbujanju delovne in socialne vključenosti ter izboljšanju usposobljenosti in delovnih veščin ranljivih skupin brezposelnih

oseb. Izvaja se kot subvencioniranje začasnih zaposlitev in je lahko povezano z usposabljanjem. Izvaja se zlasti pri neprofitnih delodajalcih ali v javnem sektorju.

- **Spodbujanje samozaposlovanja** (34. člen): je namenjeno uresničitvi podjetniške ideje in ustvarjanju delovnih mest v mikro podjetjih in spodbujanju opravljanja katerekoli samostojne dejavnosti. Izvaja se kot pomoč pri samozaposlitvi in subvencioniranje samozaposlitve. V spodbujanje samozaposlovanja se vključujejo brezposelne osebe ter iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena.
- **Prednostno vključevanje v ukrepe Aktivne politike zaposlovanja (APZ)** (35. člen): prednost imajo osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben ukrep APZ.
- **Denarni prejemki in stroški v času vključenosti v ukrepe APZ** (37. člen): osebam, vključenim v ukrepe APZ, se lahko zagotavlja celotno ali delno pokrivanje stroškov vključitve z naslednjimi denarnimi prejemki: dodatek za aktivnost, dodatek za prevoz, dodatek za stroške izobraževanja.
- **Zavarovanje za primer brezposelnosti - obvezno zavarovanje** (54. člen): obvezno se za primer brezposelnosti – med drugimi - zavarujejo družinski pomočnik, upravičenec do delnega plačila za izgubljeni dohodek po predpisih o socialnem varstvu, upravičenci do starševskih nadomestil, ki jim je prenehalo delovno razmerje v času starševskega dopusta, starši, ki zapustijo trg dela zaradi nege in varstva štirih ali več otrok za čas upravičenosti do plačila prispevkov, prejemniki denarnega nadomestila za primer brezposelnosti.
- **Pravice iz obveznega in prostovoljnega zavarovanja za primer brezposelnosti** (58. člen): pravica do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti, pravica do plačila prispevkov za obvezna socialna zavarovanja, pravica do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje eno leto pred izpolnitvijo minimalnih pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.